

540 K-6561
П 56200

62

ПЛУЖАНИН

1927

1927
342 а/х

НАРОДНИЙ ПОЕТ БІЛОРУСІ
ЯКУБ КОЛАС

ХАРКІВ

СІЧЕНЬ

1

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

НА ДВОХТИЖНЕВИЙ ІЛЮСТРОВАНІЙ ЛІТЕРАТУР-
ХУДОЖНІЙ І КРИТИЧНІЙ ЖУРНАЛ

„ПЛУЖАНИН“

Орган спілки Селянських Письменників ПЛУГ

РЕДАГУЮТЬ: Биковець М., Загул Дм., Кириленко Ів., Лебідь М., Панів Ан., Пиваленко

В ЖУРНАЛІ ПОСТІЙНІ РОЗДІЛИ:

1. Красне письмо. 2. Теорія і літтехніка. 3. Література і школа. 4. Організація літруху. 5. Поточні нотатки. 6. Наш побут. 7. Закордонна література. 8. Критика. 9. Бібліографія. 10. Хроніка. 11. Гумор. Шаржі. Сатира. 12. Листування.

Кожне число в 32 — 48 стор. (на місяць 5 др. аркушів).

В ЖУРНАЛІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ:

Члени спілки пуг: Алампів П. (Сергієвськ), Аленко В. (Суми), Артемів М. (Вороніж),
маюк В. (Київ), Антома Ко (Харків), Баран М. (Київ), Бедзик Дм. (Хрк.), Бен Ст. (Київц.),
вощ М. (Хрк.), Божко С. (Жмеринка), Будак Юр. (Київ), Бурдун М. (Хрк.), Бурлак Ів. (2
Васильченко Ів. (Кременчук), Введенська Н. (Балаклія), Ведмицький Ол. (Прилуки), Вільховий П. (2
Болошок В. (Шепетівка), Воронин П. (Черкаси), Гак Ан. (Хрк.), Гжицький В. (Хрк.), Годованен
(Вінниця), Голово Ан. (Хрк.), Горбань М. (Хрк.), Горбенко Н. (Лубні), Грудина, Д. (Хрк.), Гу
Яв. (Київ), Гусак С. (Одеса), Гуцало Р. (Гумани), Демчук Ос. (Житомир), Дикий Ан. (Хрк.), Діс
(Запоріжжя), Довгополюк М. (Охтирка), Довженко Д. (Хрк.), Дубков Юх. (Київ), Дубовик Ів. (Дніпр
Дукін, М. (Ізюмц.), Елисецький Ол. (Кременчук), Жижко Юр. (Полтава), Забіла Н. (Хрк.), Загу
(Київ), Залц В. (Хрк.), Заливадий Т. (Полтава), Злиден Ф. (Полтавц.), Іванушкин Ів. (Н
Іващенко Ів. (Хрк.), Іжєвський В. (Хрк.) Капрон (Біла Церква), Капустянський Ів. (Хрк.), Качура
(Київ), Каштан Карий (Кам'янець), Кийтограй, Кириленко Ів. (Хрк.), Ковальчук Як. (Хрк.), Козорз
(Київ), Кояторин Ол. (Буди), Коваленко Д. (Харківц.), Крашавина Ан. (Дніпр - ке), Ладухин Хв. (Ч
ніг), Лак О. (Київ), Лебідь М. (Дніпр - ке) Лісовий Ан. (Київ), Лісовий Ів. (Зінов'євськ), Лозоватий
(Охтирка), Луккевич М. (Хрк.), Лучанський П. (Ромен), Миронець Гн. (Хрк.), Мисик В. (Павлоград
Михайленко Гр. (Хрк.), Мороз Д. (Сміла), Муринець В. (Хрк.), Нагорський В. (Остер), Невіра Хр. (Хр
Нецай П. (Хрк.), Нефелів В. (Чернігівц.), Печайівська В. (Київ), Овод М. (Казань), Овчаренко
(Хрк.), Огнєвич П. (Поділля), Одиєць Г. (Хрк.), Панів Ан. (Хрк.), Пилипенко С. (Хрк.), Пискув
ський Г. (Хрк.), Полончик К. (Хрк.), Різниченко В. (Хрк.), Роговенко Ів. (Білоцерківц.), Савченко І
(Хрк.), Сасенко Ом. (Дніпр - ке), Сайко М. (Бориспіль), Самусь М. (Чернігів.), Свекла Ол. (Хрк
Седича Т. (Миколаїв), Селянин Ів. (Олександрія), Семенов І. (Лубні), Славенський Ів. (Хрк.), Слю
жанський П. (Харківц.), Єлісарський Ів. (Харківц.), Станко В. (Прилуки), Степовий Т. (Хрк.), Ст
цюко С. (Лубні), Темченко П. (Широке), Ткачук Ів. (Дніпр - ке), Тютюнніс В. (Миргородц.), Турга
Ол. (Хрк.), Хоменко Е. (Прилуки), Хоменко Як. (Хрк.) Худяк В. (Саваньське), Хугорський П. (Хрк.
Чапля В. (Дніпр - ке), Черданченко В. (Хрк.), Шевченко Ів. (Київ), Шиманський Ол. (Хрк.) Шм
гельський Ан. (Хрк.), Шостак П. (Хрк.), Штангей В. (Гумани), Шульга - Шульженко М. (Звенигородка
Шумило М. (Черкаси), Шупак С (Київ), Яблуненко В. (Київ), Яковелко Г. (Київ), Яковський С. (Пав
лоград), Яровий С. (Пісків), Ясків Олександр.

Інші товариші: Айзеншток І. (Хрк.), Анищенко К. (Хрк.), Бізєцький Ол. (Хрк.), Богуславський К. (Хрк.), Бойко В. (Хрк.), Верьовка Г. (Київ), Вишня Остап (Хрк.), Врона І. (Київ), Гавришський В. (Одеса), Голота П. (Хрк.), Довгань К. (Київ), Донченко Ол. (Хрк.), Дорошєвич Ол. (Київ), Ігнатівчук В. (Київ), Ірчан М. (Канада), Ковтун Ів. (Хрк.), Кожушний М. (Хрк.), Козийцький П. (Хрк.), Корняк В. (Хрк.), Кузьмич В. (Хрк.), Кузіл І. (Канада), Майфет Г. (Полава), Масєнко Т. (Хрк.), Машкин Ан. (Хрк.), Меженко Юр. (Київ), Момот Ів. (Хрк.), Мостовий П. (Хрк.), Наконечний (Хрк.), Первомайський Л. (Хрк.), Поняток Л. (Канада), Поліщук В. (Хрк.), Савченко Яв. (Київ), Суліма І. (Хрк.), Тевета Б. (Київ), Терещенко М. (Хрк.), Усенко П. (Хрк.), Шамрай А. (Хрк.), Шопинський Г. (Америка), Шепетовєв В. (Полава), Юрезанський В. (Хрк.), та інші.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

На 12 міс. (24 №№) — 4 крб. 80 коп. На 3 міс. (6 №№) — 1 крб. 50 коп.

На 6 міс. (12 №№) — 2 крб. 70 коп. На 1 міс. (2 №№) — — 50 коп.

Окрене число — 25 в. д.

Безплатний додаток доставляють передплатники: річні — 2 кн. в. а 1/2 річні — 1 кн. в. а 1/4 річні — 1 кн. в. а 1/8 річні — 1 кн. в. а 1/16 річні — 1 кн. в. а 1/32 річні — 1 кн. в. а 1/64 річні — 1 кн. в. а 1/128 річні — 1 кн. в. а 1/256 річні — 1 кн. в. а 1/512 річні — 1 кн. в. а 1/1024 річні — 1 кн. в. а 1/2048 річні — 1 кн. в. а 1/4096 річні — 1 кн. в. а 1/8192 річні — 1 кн. в. а 1/16384 річні — 1 кн. в. а 1/32768 річні — 1 кн. в. а 1/65536 річні — 1 кн. в. а 1/131072 річні — 1 кн. в. а 1/262144 річні — 1 кн. в. а 1/524288 річні — 1 кн. в. а 1/1048576 річні — 1 кн. в. а 1/2097152 річні — 1 кн. в. а 1/4194304 річні — 1 кн. в. а 1/8388608 річні — 1 кн. в. а 1/16777216 річні — 1 кн. в. а 1/33554432 річні — 1 кн. в. а 1/67108864 річні — 1 кн. в. а 1/134217728 річні — 1 кн. в. а 1/268435456 річні — 1 кн. в. а 1/536870912 річні — 1 кн. в. а 1/1073741824 річні — 1 кн. в. а 1/2147483648 річні — 1 кн. в. а 1/4294967296 річні — 1 кн. в. а 1/8589934592 річні — 1 кн. в. а 1/17179869184 річні — 1 кн. в. а 1/34359738368 річні — 1 кн. в. а 1/68719476736 річні — 1 кн. в. а 1/137438953472 річні — 1 кн. в. а 1/274877906944 річні — 1 кн. в. а 1/549755813888 річні — 1 кн. в. а 1/1099511627776 річні — 1 кн. в. а 1/2199023255552 річні — 1 кн. в. а 1/4398046511104 річні — 1 кн. в. а 1/8796093022208 річні — 1 кн. в. а 1/17592186044416 річні — 1 кн. в. а 1/35184372088832 річні — 1 кн. в. а 1/70368744177664 річні — 1 кн. в. а 1/140737488355328 річні — 1 кн. в. а 1/281474976710656 річні — 1 кн. в. а 1/562949953421312 річні — 1 кн. в. а 1/1125899906842624 річні — 1 кн. в. а 1/2251799813685248 річні — 1 кн. в. а 1/4503599627370496 річні — 1 кн. в. а 1/9007199254740992 річні — 1 кн. в. а 1/18014398509481984 річні — 1 кн. в. а 1/36028797018963968 річні — 1 кн. в. а 1/72057594037927936 річні — 1 кн. в. а 1/144115188075855872 річні — 1 кн. в. а 1/288230376151711744 річні — 1 кн. в. а 1/576460752303423488 річні — 1 кн. в. а 1/1152921504606846976 річні — 1 кн. в. а 1/2305843009213693952 річні — 1 кн. в. а 1/4611686018427387904 річні — 1 кн. в. а 1/9223372036854775808 річні — 1 кн. в. а 1/18446744073709551616 річні — 1 кн. в. а 1/36893488147419103232 річні — 1 кн. в. а 1/73786976294838206464 річні — 1 кн. в. а 1/147573952589676412928 річні — 1 кн. в. а 1/295147905179352825856 річні — 1 кн. в. а 1/590295810358705651712 річні — 1 кн. в. а 1/1180591620717411303424 річні — 1 кн. в. а 1/2361183241434822606848 річні — 1 кн. в. а 1/4722366482869645213696 річні — 1 кн. в. а 1/9444732965739290427392 річні — 1 кн. в. а 1/18889465931478580854784 річні — 1 кн. в. а 1/37778931862957161709568 річні — 1 кн. в. а 1/75557863725914323419136 річні — 1 кн. в. а 1/151115727451828646838272 річні — 1 кн. в. а 1/302231454903657293676544 річні — 1 кн. в. а 1/604462909807314587353088 річні — 1 кн. в. а 1/1208925819614629174706176 річні — 1 кн. в. а 1/2417851639229258349412352 річні — 1 кн. в. а 1/4835703278458516698824704 річні — 1 кн. в. а 1/9671406556917033397649408 річні — 1 кн. в. а 1/19342813113834066795298816 річні — 1 кн. в. а 1/38685626227668133590597632 річні — 1 кн. в. а 1/77371252455336267181195264 річні — 1 кн. в. а 1/154742504910672534362390528 річні — 1 кн. в. а 1/309485009821345068724781056 річні — 1 кн. в. а 1/618970019642690137449562112 річні — 1 кн. в. а 1/1237940039285380274899124224 річні — 1 кн. в. а 1/2475880078570760549798248448 річні — 1 кн. в. а 1/4951760157141521099596496896 річні — 1 кн. в. а 1/9903520314283042199192993792 річні — 1 кн. в. а 1/19807040628566084398385987584 річні — 1 кн. в. а 1/39614081257132168796771975168 річні — 1 кн. в. а 1/79228162514264337593543950336 річні — 1 кн. в. а 1/158456325028528675187087900672 річні — 1 кн. в. а 1/316912650057057350374175801344 річні — 1 кн. в. а 1/633825300114114700748351602688 річні — 1 кн. в. а 1/1267650600228229401496703205376 річні — 1 кн. в. а 1/2535301200456458802993406410752 річні — 1 кн. в. а 1/5070602400912917605986812821504 річні — 1 кн. в. а 1/10141204801825835211973625643008 річні — 1 кн. в. а 1/20282409603651670423947251286016 річні — 1 кн. в. а 1/40564819207303340847894502572032 річні — 1 кн. в. а 1/81129638414606681695789005144064 річні — 1 кн. в. а 1/162259276829213363391578010288128 річні — 1 кн. в. а 1/324518553658426726783156020576256 річні — 1 кн. в. а 1/649037107316853453566312041152512 річні — 1 кн. в. а 1/1298074214633706907132624082305024 річні — 1 кн. в. а 1/2596148429267413814265248164610048 річні — 1 кн. в. а 1/5192296858534827628530496329220096 річні — 1 кн. в. а 1/10384593717069655257060992658440192 річні — 1 кн. в. а 1/20769187434139310514121985316880384 річні — 1 кн. в. а 1/41538374868278621028243970633760768 річні — 1 кн. в. а 1/83076749736557242056487941267521536 річні — 1 кн. в. а 1/166153499473114484112975882535043072 річні — 1 кн. в. а 1/332306998946228968225951765070086144 річні — 1 кн. в. а 1/664613997892457936451903530140172288 річні — 1 кн. в. а 1/1329227995784915872903807060280344576 річні — 1 кн. в. а 1/2658455991569831745807614120560689152 річні — 1 кн. в. а 1/5316911983139663491615228241121378304 річні — 1 кн. в. а 1/1063382396627932698323045648224275660

За минулі роки редакція має: за 1925 рік — 6 зб. — комплект —
комплект — 2 крб. За обидва роки — 15 книжок свідки Білорусі (9, 11),
Комплект за обидва роки в пагітурках — 4 крб. (з альму „Т. Шевченко“ (28),

ПЕРЕДПЛАТУ НАДСИЛАТИ

ХАРКІВ, Пушкінська 24, ⁷ альний редактор С. Пилипенко

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
єдину українську, на Північному Кавказі
робітничо-селянську газету
„ЧЕРВОНА ГАЗЕТА“

„ЧЕРВОНА ГАЗЕТА“ коштує на 1 місяць

для хліборобів і робітників **15 коп.**

„ організації і установ **20 коп.**

Приймається передплата на газету з додатком журн. **„ГЛОБУС“**

З додатком „Черв. Газ.“ коштує на 1 міс. 35 коп.,
на 1 рік — 4 карб. 20 коп.

ПЕРЕДПЛАТА ПРИЙМАЄТЬСЯ:

по всіх поштових філіях, в кіосках „Книга Деревне“ і в наших уповноважених.

ГРОШІ НАДСИЛАТЬ НА АДРЕСУ:

Ростов - Дон, вул. Енгельса, 57, Крайком ВКП(б) ред. „Червона Газета“

СПІЛКА СЕЛЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ „ПЛУГ“

Вийшли з друку і продаються видання спілки ПЛУГ:

1. Биковець М.— За дитячу книжку і кіно-фільм: Збірка на тему як писати опов. п'єси, кіно-сценар. для дітей. 3 8 фот. 64 стр.— 25 коп.
2. Антоша Ко— Лопанські раки— 5 гуморесок— 32 стр. (з 3 мал.)— 15 коп.
3. Остап Вишня— Українізуємось. 8 гумор. 32 стр. з портретом автора— 15 коп.
4. Л. Первомайський— Комса. 2 опов. з комсомольського побуту. 32 стр.— 20 коп.
5. Остап Вишня— Вишневі усмішки кооперативні. 3 порт. автора і факсиміле. 96 стр.— 80 коп.
6. Ан. Дикий— Огонь цвіте. Поезії 48 стр.— 40 коп.
7. Г. Одинець— Казка про чудака Якова, що дурив, та не всякого. Із 6 мал. 24 стр.— 15 коп.
8. Ів. Підкова— Кислиці. Гуморески. № 3. 32 стр.— 15 коп.

Всі ці книжки продаються по книгарнях Держвидаву, Книгоспілки, Рух, Час, в редакції журналу „Плужанин“.

Книжки можна виписувати, посилаючи вартість на адресу:

Харків, Пушкінська 24, „Плужанин“. При замовленні більше як на 1 крб.— пересилка безплатно; при гуртових (не менше як 10 прим.) замовленнях— зniżка.

Адреса редакції й контори: Харків, Пушкінська 24, „Плужанин“.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

1. Редакція залишає за собою право скорочувати статті й роботи зміни редакційного характеру.
2. Рукописи мусять бути чітко написані (краще надруковані на машині) на однім боці аркуша.
3. Передрук стат. і хронік. матеріалу з „Плужанина“ дозволяється робити при умові точного позначення джерела. Передрук художнього матеріалу — лише за згодою редакції чи автора.
4. Редакція не відповідає на листи, коли для відповіди не додано листівки або марок. Невикористані твори переховуються не довше 1/2 року. Для повернення їх треба надсилати марок на 8—18 коп.
5. Про всі випадки неакуратного одержування журналу проситься негайно повідомляти редакцію, додаючи справку від місцевої пошти. Лише в такому разі журнал висилається вдруге.
6. Редакція не бере на себе відповідальності за передплату, що їй було надіслано марками в простих листах. Найкраще посилати поштовими переказами чи в листах рекомендованих.

Адреса редакції й контори: Харків. Пушкінська 24, „Плужанин“

K-6561

[89179 (05) „1927“]

ПЛУЖАНИН

ДВОХТИЖНЕВИЙ ЖУРНАЛ
СПІЛКИ СЕЛЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ „ПЛУГ“

ВИДАННЯ РІК 3-ій

№ 1 (16)

10 СІЧНЯ 1927 Р.

НА НОВИЙ РІК

Беремося видавати „Плужанин“ — двохтижневим. Як не рахувати ілюстрованих „Всесвіта“ й „Глобуса“ — це буде єдиний журнал на Україні такого типу. Завдання серйозне, відповідальне, невипробоване. Лише досвід минулих 15 чисел, виданих нами без ніякої сторонньої допомоги, без гонорару, без оплати редакційним робітникам, з власною доморобною експедицією і власною плужанською агентурою — говорить нам, що дерзати можна.

Робимо підсумки зробленого й відзначаємо.

1) „Плужанин“ за минулі майже 2 роки (№ 1 вийшов в лютому 25 року) займав бойову позицію в славнозвісній літдискусії, викриваючи ухили ваплітовців і обстоючи відродження масової пролетліторганізації типу Гарту. Майже рік він один стояв на цьому фронті, аж поки загострені форми дискусії не звернули на себе увагу вищих директивних органів і трибуна дискусійна не перенеслась в інші органи преси. Це робили ми всупереч бажанню багатьох читачів, котрі вбачали спочатку в літдискусії звичайнісіньку „склоку“, „гризню“.

2) „Плужанин“ допоміг виявитися на своїх сторінках скільком молодим авторам і цим поповнив резерви нашого революційного письменства.

3) „Плужанин“ дав зразок багатьом студійно-літературним рукописним журналам, що повстали десятками тепер на Україні, готуючи нові кадри для письменницьких резервів.

4) „Плужанин“ посилено допомагав літературним студіям і гурткам, звертаючи їхню увагу на глибше вивчення історії і теорії літератури.

5) „Плужанин“ своєю хронікою й бібліографією держав своїх читачів у курсі сучасного літературного життя і відзначав кожне видатне в ньому явище.

Це — не реклама. Не реклама тому, що ми по при всьому цьому одверто заявляємо: всі ці завдання ми виконували кепсько. Кепсько тому, що, по-перше, журнал наш маленький і виходив не зовсім акуратно; по-друге, тому, що без оплати ми не могли дістати кваліфікованого матеріалу; по-третє, тому, що доводилось у вирі літдискусії багато місця віддавати справам організаційним і суто-літдискусійним, мало цікавим для ширших ког читача; по-четверте, тому, що доводилось поволі завойовувати того читача як і автора, налагоджувати зв'язок із ним, виробляти тип нашого журналу, що не мав на Україні попередників, і, зрештою тому, що в нас ще не було досвіду. Все це робили ми під галас про безграмотність і нецтво Плуґа, під трахкіт численних памфлетів, де сипались на наші голови десятки тяжких обвинувачень, що аж ніяк не сприяло популярності „Плужанина“.

59 68

Тим часом певну аудиторію ми собі створили і можемо їй дещо приобіцяти більшого, ніж давали досі, а саме:

1) Ми вже маємо змогу оплачувати акуратно матеріял і тому, не припиняючи своєї праці що до демонстрації молодих сил, зможемо давати більш кваліфікований художній розділ, поставивши його на перше місце в журналі і містячи поруч українських авторів перекладні речі для ознайомлення читачів з закордонними авторами.

Читачі лише повинні пам'ятати, що розмір „Плужанина“ не дозволяє містити більших творів і ми друкуватимемо тільки невеликі новелки, нариси, етюди, уривки, а такі твори часто — густо — трудніше написати, ніж великі. Мопассанів, Чехових, Генрі — небагато було на світі.

2) Ми маємо надію, що в статейному розділі візьмуть участь наукові сили, що в популярній формі викладатимуть питання літературознавства як загально-теоретичні, так і прикладного значіння й допомогатимуть нам боротися з неуцтвом, з неознайомленістю в цих питаннях. Водночас ми не забуватимемо справ біжучої літературної політики й дискусійних моментів, але поставимо їх уже на другий план, оскільки взагалі справи дискусійні прибирають інших поглиблених форм і з чисто теоретичних суперечок переносяться в сферу практичної творчості, прикладної теорії й критики.

3) Хочемо спробувати ми поставити новий розділ — „Література і школа“, де трактуватимуться насамперед справи методики, роботи в літгуртках, літературних студіях, семінарах, школах різних типів.

Сфера цих питань велика, усталеного тут мало. сучасні програми суперечливі й мало пророблені — ото ж і вчителям, і учням, гадаємо наш новий розділ стане в якійсь пригоді. Побажання й замовлення читачів в цій новій для себе справі прийматимемо з великою вдячністю.

4) Решту розділів лишили без великих змін, лише підвищуючи їхню якість і побільшивши обсяг матеріялу для читача, оскільки даватимемо два числа на місяць замість колишнього одного.

Велику надію також покладаємо на актив наших читачів у справі освітлення літературного життя на периферії шляхом регулярних дописів, статей на місцеві теми, відгуків на питання літературної сучасності й окремі літературні явища. (розділ „Трибуна читача“).

Нарешті, що до тем і способу їх викладу. Тут перед „Плужанином“ стоїть досить складна проблема. Кадр його читачів надто різноманітний — від кваліфікованого письменника й літературознавця, що стежать за кожною літературною новиною, до членів літгуртків учнів і активістів — сількорів, що набувають лише елементарні літературні знання. Таким чином нам не уникнути, як це було й раніше, нарікань з обидвох боків, і з одного — за ніби-то зайве популяризаторство, з другого за „круту“ мову : надто складні питання. Основне наше бажання — брати серйозні теми, зберігаючи популярність викладу. Завдання надто серйозне, щоб обіцяти його виконати як слід. Систематична критика наших читачів, відгуки на кожне число „Плужанина“ — запорука того, що ми посилено спробуємо управитися з цим завданням.

З цими оптимістичними надіями вступаємо в новий 1927 рік.

Редакція

Оповідання Он. Тургана

Різна мета в житті буває і по різному люди йдуть до своєї мети. Хто в палкій боротьбі до ясної мети прямує, а інший „руки вгору“ о другій годині ночі, коли повна вражіння од оперети повертається темними завулками додому Манька, або Дунька в пальто з котиковим комірцем. „Руки вгору“, пальто з плечей і здійснюється десь мета в пивній.

А Ліза зовсім іншу мету мала, таку звичайнісіньку мету і то вісім років тому. Була вона тоді повнощогою жартівницею, а тепер запали повні щокі, припали сірим пилом виснажености, і груди, колись високі та пишні, стухли, і вся вона здригліла, вилянула якось. Колись довга руса коса змінялася, склочилася. А вся мета її була — двохспальне ліжко й молодий муж. Це так було принадно. Батько — суворий дячок із церкви „Нечаяная радість“ не поставив на коліна в куток, не потягне за коси за чорнявого Петьку. А Петька обіймав палко, у сад мійський водив, обіцяв посватати, тільки просив почекаати. Ні, не чекала. Манила мета, вабила. Сукні носитиме нові, модні, брилики химерні. А Петька фабричний. Тільки й того, що про політику багато говорив.

Сватався Миша, Шерепа, приказчик із галантерейного. Духами душився, ручку цілував і з батьком солідні розмови розмовляв. Хто його знає, яка в нього душа, — одягався шикарно і гроші мав.

Так вісім років тому здійснилася мета. Стала Ліза — Шереповою. В тісному дворикові, за двома вікнами широке двохспальне ліжко. А в кухні одно вікно під повітку. Темно в кухні.

І минуло вісім років. Любови не було, було ліжко; кухня ще була і через рік Валя-син. Суконь, бриликів і такого іншого не було, була революція. Та й ненавидів же її Миша, — галантерейного не стало. І Ліза ненавиділа. Була війна, голод, боротьба якась була. Та це було нецікаве, вороже, бо змігало воно все, і сукні, і брилики, тільки ліжка не зачепило. Стояло воно. Вісім років простояло; заяложився матрац, пружини повилазили, взагалі вмирало.

Настав Неп. Місто нарядалося, вітрини замайорили... Миша в Цербкооп за рахівника на службу став; платня — 52 крб. з копійками. Вбогенькі сукні справив Лізі і брилика дешевенького. Нарядилася Ліза, забажала в центрі погуляти, а Миша „стоп“ сказав:

— Нічого черевики дерти та на суб'єктів очима стріляти!

Мовчки роздяглася.

Миша хоч і маленький чоловік, і на службі підлизник, але дома безмежний владар. Ліжко, кухня й Ліза з Валею — це його недоторкана власність. Ніколи не сумнівався Миша, що ця власність не повинна мати ніяких бажань. Ліжко може стояти на іншому місці в кімнаті, коли він його пересуне; Ліза в кухні варитиме обід, коли він гроші їй дасть на продукти, і спати Ліза ляже, коли він скаже, і встане, коли звелить. Валя плакатиме, коли він його очкуром наб'є, і сміятиметься, коли цукерку дасть.

Дома після служби Миша вираховував, скільки копійок прожито за день. Це була його улюблена робота. Скінчивши вирахунки, грав із Лізою в 66. Казав зарані:

— Сьогодні ти матимеш десять „шубок“.

Ліза покійно розтягала вицвілі уста.

— Та я тебе знаю. Тільки сьогодні побачимо.

І безумовно мала 10 „шубок“.

І так життя було вираховано, розмірено, як годинник. І Миша був певний у собі.

Ліза в центрі міста бувала, коли доводилось щось купувати. Купував усе Миша. Вона тільки ходила та дивилася.

Життя рівно йшло, Миша був спокійний.

Може б так і минуло життя і дожила б Ліза до клімактерії, виросло б на підборідді кілька бородавок, умерла б, і поховали б на цвинтарі біля церкви „Нечаяная радость“, але несподівано Миша розрізав пальця. Пішов на службу, а Лізі звелів купити йому йоду.

Хутко йшла Ліза до аптеки, обережно обминала калюжі й зупинилася біля залізничної лінії. Поволі їхав товаровий потяг. Вона любила проводити очима вагони, подивитися на машиніста, кондукторів.

Потяг наближався. Перехилився з паротягу машиніст, пильно глянув на неї й несподівано крикнув:

— Ліза!.. здоров!.. Тут?.. Де живеш?..

— Лиса гора, дом номер... Петька... Петька...

Він блиснув зубами з під чорних вусів. Прощувів паротяг, завів її теплою парою й димом, заховався за будкою. Вистукували перед очима червоні вагони. Останній вагон прогуркотів, і Ліза перейшла лінію. Схвилювалася тугою. Виразно помітила осінь, мряку, згадала, що обличчя змінює, змарніє, скільки це мастила кремом і помадою, а воно однакове було. Навіть гіршало. І так їй забажалося піти в центр міста, може зустрінути Петю, змішатися з людським потоком, забути за Мишу і Валю, заново вийти заміж, щоб чоловік їздив кудись, а вона в центрі гуляла, на вітрини дивилася; купила б отой дорогий крем, він напевно поміг би.

Прийшла з аптеки, сіла й замислилася. Постукали в двері.

— Тут живе Єлисавета Шерепа?

— Тут, заходьте.

Ліза хвилювалася. Вона зварила сьогодні Миші улюблений суп з курячими „пупами“, зготувала улюблені його тюфтелі з перцем. Сьогодні в кухні до неї впала несподівана радість. Заховала її на грудях, злякалася: а що, як Миша впоперек стане? — Тому й суп із „пупами“, тому й тюфтелі. Це жертви.

Прийшов Миша як завжди о пів на шосту. Стіл накрито. Обід на столі.

Першого „пупа“ Миша мовчки з'їв. Ні в чорних, ніби виваксуваних очах, ні на сіро-жовтому обличчі, ні на вузькому спітнілому лобі не з'явилося ніяких змін. Але другий „пуп“ пробив лід. Миша схилив вугласту голову й смачно комеляючи щелепами, заглянув Лізі в її буденні сірені очі з білявими рідкими віями.

Ліза наважилась перший крок зробити.

— Мишенько, — сказала вона м'яко, — а Валя й сьогодні гнув матюки.

Миша поклав ложку, суворо випроставсь. Валя з жахом глянув на матір, рожеву биндочку його вуст зламав страдницький вираз.

— Валя, ти гнув матюки? — сухо спитав Миша.

— Гнув,— ледве чутно промовив Валя.

— А навіщо ти гнув їх?

На це запитання Валя відповіді не мав.

— Мама гне матюки?

— Ні...

— А папа?

— Ні...

— А я тобі казав брати приклад із папи й мами?!

— Казав...

— А чом же ти не береш?

І на це запитання Валя відповіді не мав.

— Лізо!.. Очкура!

— Папочка!.. не буду! не буду!..

Миша— суддя суворий, десять ударів очкурем одмірено і Валя в кутку на колінях пошепки повторює матюки, що чув на вулиці. Ніби молиться.

Тюфтелі одразу нагріли холодну атмосферу правосуддя, усмішка насолоди заворушилася млявим промінням на Мишиному обличчі. Лізі спинилось дихання.

— Мишенько, я тобі щось покажу,— сказала як найласкавіше. Пригорнулася й погладила йому груди. Миша задоволено рохнув.

— Покажи...

Тремтючи од радощів, задихаючись од сумнівів, виняла Ліза з-за пазухи маленького папірця.

— Пустиш, Мишенько?— майже прошепотіла, взяла його жовтувату руку, притулила собі до щок.

Миша мовчки читав. А Ліза защебетала:

— Приніс такий молодий чоловік. Я на базар хотіла йти, а він змерз, я йому стаканчик чаю з сухариком, а він як почав:— ви, гражданка, ви жона службовця, як пролетарка оберете кого хочете, ви рівноправна... Мишенько, я сіреньку сукню й зеленого брилика надіну?!

Миша дочитав. То був звичайнісінький квиток, що запрошував Лізу на перевибори міськради. Миша обурився. Квиток порушував годинник його життя.

— Нікуди! випростався він.— Без тебе обійдуться.

— Мишенько!..— це з докором.

— Чоловік умом працєю, суши свій мозок, а жінка шляться?!.

— Мишенько!..— це вже трохи з болем.

— Значить, харчуй її, а вона чай з непевним суб'єктом?!.

— Мишенько!..— це вже тремтучим голосом.

— Валя, мама хоче стати шлюхою.

— Мама шлюхою...— машинально повторив Валя, вставши з кутка й цікаво розглядаючи маму.

— Ми-шень-ко-о-о!..— це вже з плачем, підтруючи плечима. Гірко заплакала, спершу дрібушечками, потім тоненько виводила і на решті захлипала важко, безладно. Тупа ненависть до Миші гарячим каменем поверталася в грудях і чогось було жаль супа з „пупами“ і тюфтелів, а вона до них доклала всього знання кулінарного мистецтва. І ще було жаль калощ,— вона їх помила, черевики вичистила й пудри наготувала, найдорожчої, що тільки по святах пудрилась нею. А квиток такий вабливий закликав її в центр, давав можливість потонути на шумнім тротуарі, задивитись на вітрини і зайти в театр на перевибори. Скільки там очей подивиться на неї! І враз могутнє— „нікуди“—і далеко блищить електрикою центр, шумить тротуарами.

Лягла на ліжку, замуляла пружина в бік.

Миша пообідавши вираховував вартість „пупів“ і „тюфтелів“. Валя в куточку гнув черепаший ляльці матюки.

Коли другого дня Миша пішов на службу, Ліза глибоко замислилась про вчорашній вечір. Печина досади так само лежала на серці. Головне, що всі аргументи були за те, щоб піти до міста, і от не вдалося. Про перевибори в неї думки неясні були, вона й не знала доладу про них... і не цікавили вони її. А от центр...

Валя пішов гуляти на вулицю. Ліза ще сиділа. Павуками ворушилися думки. І ще дужче хотілося піти самій у центр, але обід, Валя й Миша прикували її до кімнати з двома вікнами й до кухні з одним вікном.

Постукали в двері.

— Хто?.. Ах!.. Петя!..

Чорний високий машиніст нахилився в дверях.

— Здоров!..

А Валя на вулиці нічого цікавого не знайшов, тільки змерз. Постукав у двері — мама не відчиняла. Подивився в вікно, було спущено фіранку. В другім вікні фіранка не зовсім затулила шибку, маленька щілина була. Став дивитися Валя в щілинку і стало йому страшно. Якийсь невідомий чорний дядя тримав маму на колінях, а вона сміялася. Здивувався Валя, припав до щілинки.

Хутко готувала Ліза обід. Радість помсти під'южувала її й вона мало не пританцьовувала.

— От тобі, проклятий! Роги, роги! — шептала вона до кастрюль і їй уявлялось, що велика кастрюля — це голова Миші, а вуха в неї — це в нього роги.. Взяла шматочок крейди й навмисне намалювала на кастрюлі рота, очі, брови. Валя побачив, зареготав. Засміялася й Ліза.

— Мамо, це той дядя, що до нас приходив?

Ліза охолола. Смішна кастрюля стала враз грізною, зловіще всмінулася білим широким ротом, клацнула покришкою.

А Валя розказував далі:

— А я дивився в вікно і Льонька Рохманів, і Сонька...

Кинулась до вікна, лежала там бляшана табатирка, одгорнувши трохи фіранку. Це Петька поклав її туди і забув. У місто, в місто, тікати. Їй було вже страшно Валі, здавалося — вся вулиця регоче, заглядає в вікна. Стала хутко одягатися.

— Мамо, куди ти? Я боюся сам, — заплакав Валя.

Опам'яталася. Дійсно, куди вона піде? Прийде Миша, не обідатиме, гукатиме її на дворі, на вулиці, бігатиме заплаканий Валя.

Кинулась на ліжку, сховала обличчя в подушку, забухикала плачем.

Було жаль самої себе. Здавалося, що не вона помстилася, а над нею помстився Петька. Він тільки сміявся, коли вона розказувала про своє життя, радив плюнути на Мишу, не слухати його. А як же не слухати, коли він такий... Любить, щоб тільки вдома сиділа, ні на кого не дивилася, ні з ким не говорила.

Виплакалася Ліза, втерлася, побачила, що й Валя біля неї плакав. Вгамувала його. Стерла з ринки крейду і поралася далі.

Миша прийшов зі служби веселий. Ще в снігах тоненько заспівав щось невиразне. Не роздягаючись, обняв Лізу, закрутив Лізу по хаті. Потім виняв цукерки і дав Валі. В його заблищали оченята, мабуть подяка завітала йому в маленькі груди, бо він сказав Миші:

— Папо, у нас дяді не було.

— Якого дяді? — здивувався Миша.

— Чорного такого... Мама казала, що не було.

— Валю. Валю!.. Ах, Мишо, груди... болить, болить! — пискливо закричала Ліза, притиснула кулаками, затрусила ними до грудей, зблідла і гримнулася на підлогу.

Миша не звернув на неї уваги, схопив Валю за руку.

— У нас був дядя, кажи — був? Дай назад цукерку! Кажи мені. У нас був дядя?

Валя заплакав.

Миша обернувся до Лізи. Обличчя його зжовкло. Виваксовані очі сухо блиснули, фіолетові вуста тісно прилипли до зубів. Розмахнувся ногою, жовтим черевиком, ніском джимі вдарив її під бік.

— Геть!.. Туди, геть!.. на болото!

Валя як мишенятко метнувся в кухню. Ліза звинулася на підлозі, охнула боляче, вхопилася руками за бік. Ухопив її Миша за брудно-жовті аж якісь липкі коси, поставив на ноги, засичав чіткого матюка.

— Геть!.. ізменніца, конкордія паршива, вон із мого дому! Схопив пальто, замотав її в нього, пхнув до дверей. Хутко вдяглась у рукави, мовчки вхопилася за клямку.

— Стій!.. Куди?.. Стій! — аж заверещав Миша — стій! Ти дитину кидаєш? Га? дитину?!

Мов одіткнутий водограй шумно прорвало Лізу риданням, упала на коліна біля дверей. Відкинув її Миша на ліжку. Жовтою рукою два сухих ляпаса вліпив на змарнілі щоки. Ліза обидві долоні до обличчя, вишкірила заюшені вже кров'ю зуби і з грудей з усіх прив'ялених сил:

— Проклятий!.. проклятий глистяк!.. Чехоня ядовита... У-ух! — скакнула мов кішка, розщепленими пальцями вдарила йому межі очі. Хитнувся Миша, загарчав за ним стіл, брязнула лампа до долу, захлинулася у темряві кімната. І в темряві так само кинувся Миша й обома кулаками саданув Лізу. Впала на ліжку, застогнали пружини: кинувся за нею — порожньо на ліжкові; задзвеніло шкло на комоді, кинувся туди. Під ноги йому впала Ліза й запахло йодом. Це вдарив ногою. Коротко охнула й хрипко кивнула:

— Проклятий!.. Миша... про-щай...

Зупинився. Чітко, суворо й тривожно:

— Ліза!.. Що ти?.., що ти зробила?.. Затремтів сірниками, зачиркав ними, хутко лампочку в кухні засвітив. Шаруділа Ліза на підлозі, гарячим стогоном душилась. Вхопив її на руки, така легка здалася, а в кімнаті, ніби в лікарні, терпкий йодовий дух. На ліжку посадив і побачив — йодом залила й підборіддя, чорне було, ніби чорною бородою заросло.

— Що ти зробила?.. Що зробила?

— Ой, пече, пече!..

— Йод випила? Га? Йод? Га? Нащо ти випила? Як тобі не соромно! У тебе ж дитина! Га? А ти йод! Йод? А дитина як? А ти йод!

— Мишенько, ой мука ж, мука! і тиснула долонями груди.

— Мука? Пече? А нащо ж ти випила? Скажи, нащо випила? Нащо?! Як не соромно!.. А дитина? Ти йод! І тобі не соромно! Не соромно? — чітко й докірливо сичав свої запитання Миша, кривив фіолетові вуста, морщив жовте обличчя, і тряс, тряс Лізу.

А в двері дужче й дужче хтось стукав. То прийшов Петька - машиніст за табатиркою.

Михась Чарот

БІЛІ ПРИМАРИ

Пам'ятаю свої дитячі роки.

Зимового, освітленого вогнищем, вечора я любив слухать казки.

Старий батько оповідав мені про Кліма - розбійника, про коваля - воеводу, про те, як швед воював на Білорусі, як француз, тікаючи від щіля, забув шапку й збирається прийти по неї.

Найбільш за все мене лякали казки про вовкулаків, відьом, русалок, чортів та іншу погань.

Я забирався на піч, тиснувся у куток.

Іноді цілі зимові ночі я проводив у безсонні. Герої цих казок не давали мені спати. Коли потухав у грубці вогонь — здавалося, що вся оця погань лізла на мене. Я починав кричати і плакати.

Мати співала мені пісень. Пісні мене не полошили. Слухаючи співи, я солодко засипав...

Так минали рік за роком.

І довгий час здавалося мені:

Що коли ліс шумить — то казку дивную говорить...

Річка джюрчить — дзвінких пісень співає...

Я покохав казки лісів

Я покохав пісні річок.

І бажалось мені спіткатися зі злодієм - Климом

Я бажав побачити відьму, чорта, або й русалку,

З ними я не стрівусь, їх я не побачив...

І всьому цьому я перестав вірити.

Тільки що мене полохало — це білі примари.

Білі примари — маленькі каплички - вартові шляхів білоруських, пам'ятники минулої неволі, — їх і зараз де - не - де можна побачити на Білорусі.

Ісус чи матір божа з Ісусом на руках стояли у цих капличках і позирали на кожного подорожнього.

Селянин скидав шапку й хрестився...

А мені було страшно.

Я завжди поганяв коня, щоб як найшвидше проїхати оту білу примару. Я позирав у другий бік або кидався обличчям на соломі в повозі і натягав на голову свитку.

Дядьки з мене насміхалися.

Одного дня разом із селянами нашого села я віз дрова. У бузових кущах біля одного маєтку стояла капличка, у якій з пониклим поглядом стояв святий Антоній.

— Утікай! — гукнув мені мій сусіда Кастусь — бачиш, що у кущах? Святий Антоній. Він зараз вийде з каплички та відполосує тебе за те, що ти його боїшся.

Я справді відскочив у бік. Селяни зареготали.

Кастусь підійшов до святого Антонія, перегнувся і постукав батоном йому по бороді...

— Ну бачиш. Мовчить.

Я здивовано поглянув на Кастуса і сказав:

— Як же це ти? Сперше похилився перед ним, а потім батожиш у бороду.

— А от ти спробуй. Еге, боїшся!

У той самий час з брами маєтку вискочив економ і загукав ніби неприємний:

— А - а попався, безвірнику. Іди, іди до пана. Він тобі покаже, як ображати святу особу.

За цю образу Кастусь посидів два тижні у холодній.

А село опісля не давало Кастусеві проходу.

— А що — казали селяни, — покарав святий Антоній?

Кастусь злісно огризався:

— Якого чорта Антоній, коли пан посадив на одсідку.

Після того мене менше лякали білі примари. Не зо страхом позирав я на них, а з якоюсь огидою. У святість їх я не вірив. Ї і раніш тільки лякався їх.

І тепер, коли ми їхали на ночліги коло того маєтку, я підучав хлопців і ми всі кричали:

— Святий Антоній, попаси наших коней.

Економ шпурляв у нас кілками і лаявся на чім світ стоїть.

Ми, не перестаючи, кричали, шпарко поганяли коней.

Минали роки...

Одного разу у похмурий літній день я сидів на березі річки. Птичі і ловив рибу. Неподалечку від мене стояла біла мурована капличка із неї виглядав святий Ян. Він тримав у руках зелені косачі, схиливши трохи голову у бік. Під того Яна рибалючи я завжди ховався від дощу. І сьогодні, коли насунулися хмари й почали падати крапельки дощу, я зібрав вудки й попрямував до каплички.

Раптом я угледів, що якесь дівчатко зупинилося біля каплички, стало на коліна й почало молитися...

Дощ посипав густіш.

Дівчатко встало, підійшло під стріху каплички і стало обличчям до постати Яна.

Дівчина не бачила, як увійшов я. Але вона здригнулась уся, коли я приставив пучок вудок до постати Яна, та ще так, що святий Ян підтримував вудлища рукою, щоб вони не повалилися...

Дівчинці було років п'ятнадцять. Вона нерухомо й мовчки стояла і здивовано позирала на мене. Я глянув на розмальовану фігуру Яна, потім на неї, ніби бажав знайти щось спільне.

Раптом її білі щоки порожевіли, заблищав вогник у синіх очах. Дівчинка, сміливо позираючи на мене, сказала:

— Чи не гріх вам так зневажати святого Яна?

— А чи - ж він святий?

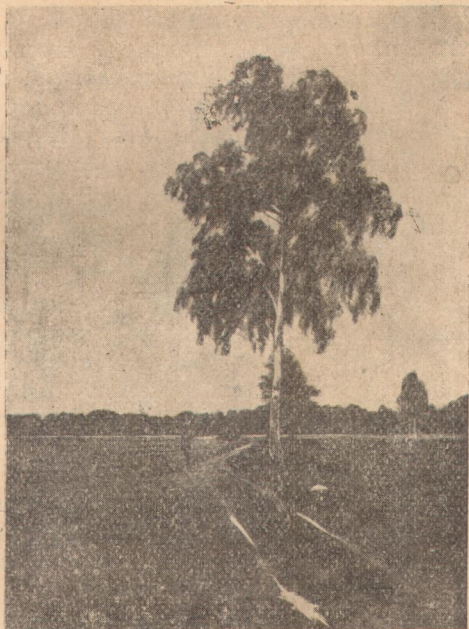
— Відомо святий, коли йому всі моляться.

— Я йому не молюся, значить, він для мене не святий. От і ви перестаньте йому молитися і він не буде для вас святим. Кожний буває святим тільки для того, хто у його святість вірить та йому молиться.

Дівчинка помовчала. Дві світлі сльозинки покаталися по її рожевих щоках.

Палала блискавка, гримав грім.

Дощ лив як із відра.

Краєвид в Білорусі (з кол. Іл. Барашки)

Я відчував, що своїми словами покривдив цю незнайому дівчинку. Мені хотілося заговорити з нею, але я не знав, про що говорити.

— Все таки цей будиночок став у пригоді, от і не намокну.

Вона потиху відказала:

— Ви приходите від дощу ховатися, а я прихожу сюди молитися.

— Кому що підходить, — сказав я і посміхнувся.

— Я вас боюся, — вирвалося з вуст дівчинки, ніби невільно.

— Чому?

— Коли ви так кажете, значить, ви людина недобра.

Я від щирого серця почав реготати.

Дівчинка косо позирала на мене.

Як тільки перестав іти дощ, дівчинка скинула черевички і побігла по дорозі у маєток, що не більше як півверстви був відціля...

Білі примари — каплички — з того часу завжди нагадували мені по-стать незнайомої дівчинки.

З кожним днем мені все більш і більш хотілося стрінутися з нею. Хотілося здалека зирнути у її лице, відчуту теплоту її синіх очей, що ними вона так вогнисто поглянула на мене у першу зустріч.

Мені хотілося, щоб вона перестала молитися тій бездушній дерев'яній статуї, перестала вірити у її святість.

Жадання моє було марне, — пришлося на де-який час покинути рідні кутки...

III

Минуло три роки. Я знов там, де білі примари вартують шляхи й гостинці... Білі примари нагадали мені казки дитячих років, вони нагадали мені й незнайому досі дівчинку, що її зустрів колись біля річки.

І от знов я там, на березі Птичі. Як і раніш риба плещеться на поверсі води, очерет гомонить з білими лілями, а недалеко від ольхових кущів з тією-ж скакливою окуні хапають хробака... Святий Ян з похиленою головою як і раніш стоїть закам'янілий...

Її нема...

Я сів у човен і поплив униз по річці...

Надходив присмерк, коли я приплив до млинової застави. Зійшов на міст. Мене зустрів старий мельник.

— Здається не тутешній?

— Верст п'ять звідціль, а може й більше.

— З якими ж новинами?

— Та просто так. Ловив рибу й захотів проїхатись на човні. Привіз ваш човен, що косарям позичали. Вони ночуватимуть біля річки, а човен може бути потрібний вам і сьогодні... От я і привіз.

— От воно що... Ну коли так, то дякую... А як же ви додому?

— Пішки піду, як тільки сонце зійде...

— Ну а риби наловили?

— Та так не дуже... Ось бачите...

Мельник витягнув з відерка окуня...

Тим часом на міст прийшла дівчина. Висока, струнка така. Рожеве обличчя, ніби на ньому відпочивало проміння надвечірнього сонця.

— Це моя донька, — сказав мельник — звуть її Галина.

Галина задивилася на мене, потім підійшла ближче й запитала.

— Ви тут ловили рибу?

— Ні, он там, під Яном...

Галина похмуріла. А мельник загомонів одразу.

— Ох, отой Ян... у пам'яті все життя мені буде...

— Не треба про це, тату, — перебила його Галина.

І погляд очей Галини мені здався знайомим...

Мельник махнув рукою і пішов до млина.

Ми лишилися удвох на містку.

— Ніби то ми з вами знайомі, чи може зустрічалися де-небудь — заговорив я до Галини.

— Я вас не пам'ятаю.

Будова біла — капличка, з святим Яном, що її ледве було видно звідцїля, нагадала знову дівчину, яку стрінув давно...

Щось подібне до тієї дівчини було у цієї... Але я боявся обізнатися і не питав.

— Дивіться: справді гарна річка, коли заходе сонце і білий туман берегів, ніби дим котиться поволі. У цей час коли не маю роботи, я завжди сїдги на човні їзжу... Так хороше...

— Ви тут живете у млині?

— Ось хутко два роки як тут живемо... раніш жили у маєтку, що біля Яна...

— Скажіть мені, — перебив я Галину, — чи не зустрічав я вас там... біля Яна... Ви пам'ятаєте, три роки тому я від дощу ховався. а ви молилися... Мене обізвали недоброю людиною...

— А то ви були?..

— Так. Тільки давно було...

— А я завжди пам'ятала про вас... Я так часто вас згадувала і повторяла навіть ваші слова...

У той самий вечір, коли річка послалася туманом, як білим полотном, ми поплили у човні по її тихих хвилях... З-під берегів іноді шубовсне риба і заколише застиглу воду... Навколо тиша...

Галина оповідала мені не казку, що слухав я в дитячі роки. Вона оповідала мені правду свого життя...

— Мій батько був садівником у тім маєтку. Мені тоді тільки минуло шістнадцять літ... Пан заглядався на мене й часто говорив прийти до нього у покої, коли не буде пані. Чомусь чуло моє серце — я не пішла ні разу... І ось раз у сутінок я пішла, щоб помолитися перед Яном... Я вірила тоді у людей і в святого Яна... Коли молюся я — і раптом чую: хтось бере мене за плечі... Дивлюсь — наш старий пан... Так моторошно мені стало... Я закричала й хотіла вирватись. Він став на коліна і каже мені, щоб я була його, що святий Ян про це не скаже богіві, бо святий Ян дерева кусок розмальований. Я стала проситися, плакати... Та тільки пан і вухом не веде... Порвав на мені нагрудника... тоді я стала кусатись і лице драти нігтями... штовхнула з усієї сили і напівгола вирвалася з його лабет та без пам'яті в жито... В житі ночувала, боялась іти у маєток... На третій день пан вигнав мого батька, а разом з ним і я пішла сюди служити в млині...

Навколо тиша...

У тій тиші так моторошно було слухати повість про глум над дівчиною, у тому місці, де сльози капали з її очей, коли вона молилася...

Косар (з білоруських краєвидів)
(з кол. Іл. Барашки)

— Тепер — закінчила Галина, — я не вірю, що той, хто будував цю капличку і ставив там святого Яна, вірить у його святість і щиро б'є поклони... Він навіть у бога не вірить, коли так глузиться з людьми... А свідком усього був святий Ян...

— Мовчазна, бездушна статуя, у святість якої ви самі перестали вірити...

— Як страшна примара він і досі стоїть і тільки кожен раз будить спомини про те страшне минуле...

Галина нахилилася до мене...

Їй стало страшно і вона попросила веслувати до млина...

Човен плів повільно...

А ще повільніше здавалося по зоряному небу плів місяць. Місяць плів і по застиглій воді слідом за нами...

Коло млина ми розвіталися...

— Правда, у нас тут гарно, — сказала Галина, тиснучи мені руку.

— Я прийду завтра...

— Приходьте, чекаю з радістю...

Минуло ще кілька років...

Ой, як сердито зашуміли білоруські ліси, як гучно завирували білоруські річки...

Я з гуртом повстанців знов плів по Птичі...

І ось ніччю на човні, я повз беріг потихеньку плів до млина, щоб стрінутися з дівчиною, що її оповідання як і її саму завжди пам'ятав...

І там, де завжди білою потворою позирала у повінь (у заводі) води капличка — одна руїна...

Проплив ще кілька кроків і побачив, як хвилі річки несли дерев'яну фігуру святого Яна...

Білу примару несли хвилі кудись далеко...

Білі примари зникали...

А разом з ними зникали з теренів Білорусі глум, кривда і неволя...

Над полями, лісами, і болотами виглядало перше вогнисте проміння нового ранку...

Переклав з білоруської В. Кузьмич

У ХАТІ КОМНЕЗАМЦЯ

Горшки та білі стіни,
Дві лави та ослін,
Підлога жовта з глини,
Кус хліба на столі...

А ніч — немов заснула —
Схилилась у кутку,
І золота цибуля
Ясніє у вінку...

Мережане лахміття
Господаря чека...
Усе, як скрізь на світі
По хатах бідняка...

Але в кутку з „божками“
Обличчя Ілліча...
Робфаковець з книжками
Нове життя почав...

Яким Терехович

ШУМ ДІЛИЙ

Згадую білий шум —
Яблуні сніг пахучий,
Пісня в мої душі
Родиться в світ болюче.

Ось я німий стою
В тінях акації темних,
П'яний весною стою,
Сонний хилюся на земаю...

Танули сни по весні;
З кров'ю лилися сльози —
Падав на серце сніг
Холодом душу морозив

Білим п'яним вином
Серце замучене, славне...
Це було так давно
Це було так недавно.

Петро Голота

К. Авищенко

В MONTE - LUPIO

(Уривок з повісти)

Військова тюрма в Кракові, Monte-Lupio, була на проходці, коли „галерчики“ привели нових арештантів. У фіртку, що з'єднувала тюрму і суд, посеред блакитних галерчиків майнуло три постаті: тюрма, що колом марширувала на подвір'ї, і тюрма, що сиділа за ґратами й чекала своєї черги, побачила одну постать майже голу, другу в сірому жупані, без шапки і третю в уніформі звичайного польського легіоніста... На руках у нових арештантів були ручні кайдани, а обличчя останнього було синьо-чорне...

Із вікон тюрми вилетів багатоголосий вигук:

— Большевіці пся крев. До пана бога на коляці!

Monte-Lupio знало, що з надійною вартою з галерчиків та в „браслетках“ приводять сюди тільки „більшовиків“ і на коляціен до пана бога¹⁾.

Рудя, великий рудий жовнір-арештант, що став у тюрмі повним ідіотом, вихопився із кола гулявших і гукнув:

— Нехай живе Польща! Геть большевиків з польської тюрми!

Вартовий - доглядач пхнув Рудю назад в коло. А у відповідь на його вигук, десь із розчинених вікон чітко вибухли слова:

— Нехай живуть більшовики!

— До пана бога на коляці!

Тюремні доглядачі та салдати тюремної варти уважливо вдивлялись на мовчазне коло маршируючих арештантів. Деякі вилаялись в бік проведених нових в'язнів.

Начальник тюрми, високий, сухий капітан, оглядав тих, що прибули. Начальник варти рапортував:

— Один капушняк, один холоп, один жид. Всі більшовики.

Начальник тюрми зупинив погляд на першому.

— Як твоє прізвище?

— Вагжанов.

— А твоє?

— Василько.

— А твоє, бита пико?

— Гольдман.

— Жид?

— Так, пане капітане.

В додаткових паперах, які передав начальник варти капітану, значилось, що Вагжанов обвинувачується як шпиг московський Василько в убивстві графа Келера в Києві, а Гольдман за побіг зі служби та комуністичну пропаганду. Пропонувалось начальникові мати сутий догляд, бо... можливо, що справа цих арештантів вже розглянута і вони вже мають бути на рахунках небесної канцелярії.

Капітан наче підріс і став ще вищий, а сухі холодні очі зажеврились турботою... Він одвернувся од арештантів і сказав тюремному доглядачу:

— Камера 305 Зняти браслетки. На ніч анбінден...

Камера 305 містилась в кінці коридора четвертого поверху, супроти неї була камера без номера. Між двома дверима було звичайне велике вікно в ґратках, що давало світ цій глухій частині тюремного коридору...

Коло дверей 306 камери затримались — старший доглядач переплутав ключі. Йому в допомогу й пораду до дверей збилась тюремна варта. Арештованих одтиснули до вікна.

¹⁾ На розстріл.

Вагжанов глянув у вікно. З висоти четвертого поверху тюрми, що стоїть на тій самій горі, де польська королева Бона улаштувала колись перші громадські лупанарії¹⁾, з цього високого місця місто Краків було як на долоні: величні мури і башти Вавеля²⁾, Ягейлонський університет, безліч кляшторів у садах, окремих костьолів... синя смуга річки Вісли, далеке узгір'я Карпат... І повне небо блакитного простору, в якому плавають голуби, і виблискують на сонці і крила голубині, і хрести на костьолах і червоним жаром горять вікна будинків...

А внизу, де кінчалась висока тюремна стіна, побачив Вагжанов маленький кам'яний двір, як мармуровий колодязь, і в колодязі накидано піску майже до половини зовнішньої стіни... За стіною росла сухорява акація і починався звичайний бур'янистий пустир.

— Ти куди дивишся? — крикнув на Вагжанова вартовий і замахнувся на нього багнетом... — Проколю як жабу, пся крив...

Ключ уже одімкнув камеру. Нечутно одчинились важкі ковані залізом двері. Старший доглядач скомандував:

— Знять браслетки!..

Стіни і підлога камери 305 були зацинковані. Коло стелі в ґратах і залізній сітці, сліпцем означалось віконце. Не було навіть тюремного меблю.

— Оце просторно! — зауважив Василько.

Його товариші мовчки озирнули камеру і, орієнтуючись в холодній темряві, стомлено сіли... Вагжанов голою спиною торкнувся стіни, здригнув, але угрівши стіну, негайно заснув. Гольдман розкинувся прямо на підлозі... Василько прислухався до гомону Monte-Lupio.

Раптом блиснула електрика, одчинились двері — увійшло декілька доглядачів. Вагжанов і Гольдман встали на ноги.

— Мої паночки, — мовив один із доглядачів, — маємо приготувати вас до пана бога на коляці, а щоб ви тихенько поводитися в пеклі, ми з вами побалакаємо. Которий із вас Вагжанов? Ага, це ти шпиг!

— Ніколи не був шпигом. Я — залізничник, утік од німців, коли нас вивозили з України.

— А ти теж невинуватий?

— Я дезертир, утік з полку і провадив пропаганду і агітацію.

— А ти забив польського графа в Києві?

— То брехня. Я набив пику своєму полковникові...

— Якже ти, хлоп, насмілюєся підняти руку на ясновельможного пана полковника?

— До діла! — гримнув другий. — Ідіть за мною...

Ступили через коридор до камери без номера. Вона була також оцинкована, як і 305, але була повна всякого кумедного приладдя — наче кімната для гімнастики: якісь чудернацькі трапеції, трампліни, а з сволоку звішуються кінці мотузки, прив'язані до каблучок.

— Іди сюди, Вагжанов... Обернись. Так, дай руки... Давай, давай. Не здумай брикатись... А ви порайтесь з тими... Заткніть роти...

В декілька хвилин в'язням скрутили назад руки і, перехопивши зв'язані руки мотузкою, почали підтягати вгору — так, аби катовані мали змогу чуть-чуть торкатися підлоги... Зв'язали і ноги, заткнули роти...

— Це, мої паночки, зветься у нас анбінденом... Частуємо ми ним тільки поважних гостей... Що, вже кров ударила в голову і вся наша майстерня здається вам пеклом. Це нічого. От, почнуть лопать ваші жили і серце захоче вискочити з грудей... Не турбуйтеся, то дурниця, — коли

¹⁾ Публичні дома.

²⁾ Старовинна резиденція королів.

взяти на увагу, що... Ех, які ж ви тендитні... Пан агітатор вже непри- томний став, а пан залізничник животом польку витанцьовує. Ну, а ти, хлопе, не згадуєш свого пана полковника?... Ха-ха-ха!

Три фігури підвішені на мотузках, судорожно кидались з боку в бік. Електрика вилискувалась на голій спині Вагжанова.

Василько і Гольдман перестали тріпатись — схилили на груди голови, висолопили язики. Тягуча слина, викликана пекельною згагою, важкими краплями ляпала на цементову підлогу.

Вагжанов відчув цей звук серед мертвої тиші тюрми, — бо звук молотом гупав по голові, а голова, налита кров'ю вщерть, вертілась в нестямі... Серце на одчай колотилося в грудях... Ось воно стало — в голові як розвиднилось і око спіймало довгий язик Гольдмана з піною на кінці. От-от ляпне важка краплина об підлогу і вдарить своїм відгуком по голові — збільшить вагу підвищеного тіла, а вага вся перекинулась на ноги й тягла, як пасма, всі жили... Ще мент, ще два і тюрма не видержить цієї ваги, лопнуть жили, — і все потоне в безодні небуття...

А над безоднею, в блакитному просторі, літають голуби — вилискують їх крильця на сонці... Мовчазно дивиться мармуровий Вавель — ховається в мармурову криницю, в куточку — як раз там, де колись королева Бона збудувала перші лупанарії. Глибока та криниця безводна, тільки піску насипано в неї аж до половини зовнішньої стіни навкіс, і трохи в один куток... За стіною росте в бур'янах дика акація...

Зовсім так, як ростуть акації на Україні...

Одразу ляпнули на підлогу дві важкі краплини слини і Вагжанов перестав тріпатися.

— Готов і цей. Здіймайте...

— Хай повисять.

— Котрому ж із них на коляці?

— Одьому голому.

— Здоровий пес: ледве анбінден його взяв.

— Здіймайте, пшяюхі...

В цей мент глухо пролунав на дворі постріл — певно на острах арештантів, що дізуть на віконні ґрати, вистрілив вартовий... Не встигла луна пострілу оббігти всі закутки тюрми, як лонісся несамовитий, божевільний зойк Руді:

— Езус-Марія! Рятуйте, убили мене. Рятуйте!..

Monte-Lupio враз ревнуло, завило, загарчало, засвистіло... Брязнуло скло... В гармидері звуків, що налетіли до камери анбіндену, боязно тремтіла електрика, ходором ходила підлога...

Доглядачі одстібнули кобури револьверні... Переглянулись.

— Знов проклятий Рудя бешкетує...

— Ні, це щось краще, чуєте?

— На волю! На волю! Бий катів... — Ревіло із поверха в поверх.

— Іди, звірюче — люто гукнув на Вагжанова один із доглядачів.

Вагжанів глянув на товаришів. Зняті з мотузки, Василько і Гольдман були в нестямі, але жадібно дихали — хапали повітря... Хотілося сказати щось, але язик прилип до гортані...

Вийшли в коридор... Гаркнув ключ, замикаючи Василька і Гольдмана. Вагжанов відчув страхіття самотності...

Так: за дверима осталися єдині близькі йому до духу люди, з котрими легче було б і вмирати. Але вони там, в камері, а він став на дорогу до небуття...

В одчиненні куткове вікно майнуло місячним саявом, одбило ґратки на стіні, вскочив легкий вітрець... А в кожні двері камер гупали в'язні кулаками, вимагаючи сказати, що трапилось. Саме буйне життя, повне

краси літньої ночі, і страждань людських, сказало Вагжанову, що він не один...

Од цієї думки тріпотіло серце і руки стискалися, як кисті тигри...

В кінці коридору на дверях в залізній великій стіні стояв легіоніста — вартовий, недавній сільський хлопчина... Тримтячою рукою він одчинив двері, зрадівши появі тюремної сторожі. Спитав:

— Що це діється в тюрмі?

— То не твоє діло.

— Чому ні?

— Утри соплі... та пошли в деревню...

Легіоніста криво посміхнувся і, зблідши, сказав:

— Куди це його?

— На проходку, пане Дзігунешко...

— Буде й вам проходка...

Лязгнули дверці. Дзігунешко сказав у спину Вагжанову:

— Не бійся, пан більшовик. Тюрма бунтує, ніколи буде тебе розстрілювати...

Вагжанов не зрозумів легіоністу, але тон його слів був остільки теплий і дружний, а гул тюрми настільки могутний, що почуття самотності зовсім зникло... Серце з надією одбивало такт, і руки зжималися й розжималися, як кігті у лютого звіря, готового до боротьби.

Внизу коло канцелярії доглядачі передали Вагжанова галерчикам. Мовчки вийшли на двір.

Було темно. Поодинокі зорі виглядали із-за сусіднього кляштора. В повітрі пахло яблуками і свіжим сіном. А Monte-Lupio ввесь із каміння і цегли, тхнув смородом і як стоокій звір світився сотками своїх вікон, і з кожного вікна в ґратах зорили чорні постаті в'язнів, що буйно, дико гукали:

— На волю!..

Холодне, вогке повітря охопило напівголого Вагжанова: він здригнув і на всі груди потяг в себе пахощі яблук і сіна... Серце билось розмірно і важко, а кожний витягнутий анбінденом нерв насичався енергією...

В темряві підійшли ще дві-три постаті. Мовчазним походом обійшли тюрму. Взяли вправо.

Monte-Lupio дзенькнуло сотками розбитих шибок... Десь в середині переможньо гукали... У вікнах помічалась метушня. Над головами прохурчала пляшка і з іскрою розлетілась на стіні... Важко гупнули виламані ґратки... Враз згасла електрика... Жахливо-переможньо завила тюрма...

— Що маємо робити, пане капітане?... Бунт!

Суха довга постать розмірно сказала:

— Там все готове, пане полковнику: робіть своє діло, а я маю робити своє... Приємного задоволення, пане полковнику.

— Дякую сердечно, пане капітане...

Вже сіріло... Стали. В легкому передозсвітному повітрі білою смугою означився пісок, насичений росою... Вправо стояв ксьондз, якийсь цивільний і декілька галерчиків з рушницями.

Вагжанов глянув на пісок: так — горбом підіймався він посеред кам'яної домовини аж до високої зовнішньої стіни... Зирнув на ксьондза, галериків... Всі вони явно слухали бунт тюрми і наче забули, для чого сюди привели його. Навіть, коли він одставив ноги, готуючись до розбігу, ніхто не звернув на його рух уваги...

Бо тюрма вже вискочила на подвір'я — галас переможців ускочив і сюди... Бахкотіли постріли...

Тоді нап'ялись всі жили, гола спина зігнулась дугою і руки стали, як кігті — Вагжанов пурхнув на пісок... до самої стіни. Підскочив, ухопився за край стіни... Почув, як айкнули галерчики, і цей айк перекинув його на стіну, а жах і жага волі перекинули на суху акацію... Тут йому над головою дикнула куля...

І коли Вагжанов важкою грудкою гепнув з акації в колючий росяний тагарник — з розчинених воріт тюрми вискочила юрба арештантів...

НАД МОРЕМ

Похмурий, гордий кобзарю,
Море понурих дум!
Шумом летить по-під хмару
Рокіт розгойданих струн.

Ні, то не Чорне море,
Не біла пінява хвиля! —
То струн голубих перебори,
Дум стародавній стіль.

Вічно — поважні гори,
Весела зелень верхів —
Заслухані в синє море.
Як у кобзарський спів.

Стоять кипариси горді,
І мрійно дивляться вниз,
Де буряні, довгі акорди
Гроном грози пронеслись.

Поєми пам'ятні Понту!
Про вас гомонів Гомер, —
Колись ви гули Ксенофону,
Так, як мені тепер.

Буряні бороди бардів
Покорили рокоти струн, —
Море! похмурий кобзарю
Довгих лицарських дум!

Дм. Загуд

КРИМСЬКИЙ ЕСКІЗ

Суворих скель гордовиті зломи
І буйна злива сонячних щедрот.
Внизу на морі переливні тони
Біжать і тануть в далечі широт.

То тут, то там, на прозорім фоні
В стрункім стремлінні мріє
кіпарис.

Многовічний беріг в крем'янистій
броні

Схилився над морем і морю
покоривсь.

Сосновий ліс зелен вим колом
Стягнув ремена древньої гори.
Прське чоло у надхмарнім полі
Стремить віки, як скований порив.

Антін Шмигельський

КАПРІ

(М. Конопницька)

Капрі? Я бачила. Там світ — родима скеля.
І беріг дикий там. Рибалка край води
Брудний, обшрпаний, уже немолодий
Розвів огонь собі, ту ватру невеселу.
Жарів вогнище, і мов листки паперу,
Кільчасте алое звивається в огні —
Мов на папері тім вписали давні дні,
Як у розпусті жив розбещений Тиберій.
При жариві отім сядь у човен на сіть,
На руку похили у тихомир'ї чоло. —
Послухай, що старий рибалка гомонить...
Тиберій? Август? Ні, про їх не зна нічого!
Він дивиться в огонь. Хмурніє йому вид.
Про злидні річ веде. От цезарі у його!

З польск. переклав В. Чапля

БУХАРА

Край шумливий — моя Бухара...
Шир плантацій... Степи... та степи.
З виноградом аули в горах,
Задивились в далекі світи...
А внизу десь арики журчать,
(Тануть скелі сріблясті сніги)
Гей, Бухарці! доволі мовчать,
Хай тремтять басмачі - вороги.
Розцвітають урюки й сади.
(Сонце кільчиться в жарких пісках)
Повінь хлюпає нам до грудей...
...Наші дні у майбутніх віках!...
Розіпнула подерту чадру,
Край вогневий, моя Бухара!
А в садах майорить курултай,¹⁾
Мій смуглявий ошна²⁾ аксакал...³⁾
Мій Туркмен і Таджик... Азіят...
Я люблю вас...

(гарячую кров...)

Хий же сосни... ой, сосни шумлять.
Це дикунська, первісна любов...

М. Шульга - Шульженко

¹⁾ Курултай — з'їзд рад.

²⁾ Ошна — друг - товариш.

³⁾ Аксакал — голова сілради.

Статті

ДНІПРЕЛЬСТАН У ПОЕЗІЇ

Гасла індустріялізації не могли, звичайно, не знайти широкого відгуку серед робітничих і селянських поетів, що вміють звернути свою творчу увагу на найпекучіші проблеми сучасності й піднести часто „прозаїчні“ досить речі до вищої міри поетичності. А надто мусила вразити творчу уяву поетів ідея Дніпрельстану — цього великого творчого задуму, що до його здійснення взялися дужою й певною рукою трудящі маси Радянського Союзу.

Ще недавно мрія — Дніпрельстан — стає могутнім чинником індустріялізації колись „дикої“ країни, країни, де Дніпро, наче фонограф, убирав „у себе сміх і плач“, а

Навкруги по полю бої,
Вічна боротьба —
І тече Дніпром до моря
Кров, а не вода.

(Шевченко Ів. — Пороги).

І тільки велика пролетарська революція твердою ходою „урочисто“, з „червоним прапором в руках“ пройшла сумними степами України, як палкий погляд першого комунара-поета — Блакитного-Еллана, поета-громадянина, що один із перших говорив: „А все ж збудуємо Дніпробуд“, уже стремить у Будучину, а в словах його стислих, енергійних чути заклики до справжніх „дітей-пролетарів“ — перекувати „на криці ковадла“ тяжке Минуле України

Вогню ж!
Динаміту!
Хай зникне минуле в ім'я Будучини!
Церкві старі — в повітря!
Вишневі садки — під сокиру!
Прорвати Карпати тунелем!
Динамітом — пороги Дніпрові!
— Гей, Сивий, вже бачу тебе я у шорах
камінних — у шлюзах.

О, Степу! О, Луке Великий! Ти будеш — лиш море пшениці і жита, прорізане стрілами колій, блискавками експресів розкраєне!

Криворіжжя! Донеччина! Ви два смоки гігантські, що смочуть з підземних глибин блискачу й чорну кров огнедавчу, й вона розливається в жилах заводів і фабрик, а ті, ненажерні, дихають важко й списками димарів погрожують небу. (Україні. 36. Червоний вінок. 1919).

Таку будучину бачить уже поет і щасливий, що може жити і вмерти в ім'я тієї будучини.

Ще в 1922 році поет В. Поліщук писав в своїй поемі „Асканія Нова“:

А ти, моя земле, родючий просторе,
Ти в спілці народів пороги покажеш,
Як електричний гранястий брільянт,—
І радіо — хвилі розкинеш степами —
Ті плуга накармлять без диму й охляну,
І дощі проллються, де схоче людина,—
Той час настане, як перша.

Тую ж будучину, звязану з Дніпром, бачить і молодий поет-комсомолец Шевченко Іван, що йому ще 1923 року старий Дніпро наче переказав свої від тисяч літ враження того сміху й плачу, що бачив він

їх навкруги; переказав, як ранив він свої груди „об пороги скеляні“, і в ненаситному стогоні Дніпрових хвиль чує поет „дикії пісні“, бачить символ того первісно-дикого, що „ходить по золотих степах“.

І співає поет замість пісні:

„Ой, Дніпре наш, Дніпре, широкий та дужий,
Багато ти, батьку, носив байдаків...“
(„Пороги“).

прекрасну, в розмірах тої ж пісні витриману, нову пісню-казку, в якій пророкує нову ролю гіганту — Дніпрові:

Гей, будеш ти, Дніпре, гранітом окутий,
Сто тисячі тонів носить...
З якоїсь Гвінеї або із Цейлону
У Київ прийдуть пароплави,
Про нашу пшеницю та білєс срібло
По світу розійдеться слава...

І не тільки та слава:

На тихих долинах, по тихому полю
Примари повстануть гігантів,
Залізо і марганець, вугіль з ропою
Співатимуть пісню світанку.

Так в простих, ба й натуралістичних словах стисло змальована майбутня картина Дніпра, з виразно підкресленим транспортним та індустріальним його значінням.

Поет знає, що „зусилля великого треба, щоб казку з пустелі зробити“

Та пройде що років із десять —
Потопим недолю в Дніпрі...

Може й менше, скажемо ми, але основні мотиви цієї ранньої пісні, так до ролі Дніпра в господарстві Радянської України, як і до інших деталей аж до загального вигляду майбутньої України:

... Коли глянеш на Україні
З аеропланів із під хмар
Ненаситецькі турбіни
Ген внизу там — в туманах...
Вся земля садами вкрита...
По полях ясне намисто —
Все огні, огні...

подані надзвичайно влучно й вони повторяться знову в тих віршах, що їх викликала відома всім постанова — розпочати будівництва Дніпрельстану

І справді ціла низка поетів — Сосюра, Панів, Слісаренко, Косяченко, ба й російські, як от Кірсанов, присвячують свої поезії Дніпрельстану.

І в кожного щось спільне, і в кожного разом із тим щось своєрідне, властиве тільки йому.

Яскраво в усіх підкреслено момент класовий:

Святкує перемогу труд
Вінком новим чоло квітчає

(А. Панів. Дніпрельстан. Всесвіт № 21 1926)

Ніхто інший створив Дніпрельстан, як

Уже поставила турбіни
Міцна робочого рука

(Сосюра. Дніпрельстан. Комуніст 7/XI 1926. № 257)

або:

С. Р. С. Р. дала це чудо
Незламна воля В. К. П.

(там же)

Друга спільна риса всіх поезій, присвячених Дніпрельстану — це засіб порівняння минулого й майбутнього України, засіб, що крім внутрішнього змістовного значіння має значіння й для композиційного оформлення.

Але тут же починається й відмінна своєрідність кожної поезії — перевага міських чи сільських мотивів у творчій уяві поета, більш чи менш ліричне сприймання околиць світу обумовлюють різноманітність конкретного змісту цього порівняння.

Ось Сосюра, син самої революції, в минулому України бачить перед очима більше власне пережитого з часів громадської війни:

Гудуть дрти над полем чалим
І там де б а н д и панували
електропотяги летять.

(Дніпрельстан).

Або:

Не марно йшли ми до загину
Несли в поля пожежі гнів...
Прощальний шум... Хіба забуде...
Горить під місяцем мій штик,
І патронташ хрестом на груді...
А за Дінцем в погонах люди
І зброї дзвін, і плач і крик...
Не марно йшли ми до загину
На крик розпачливий: — Війна!

Характерно для цієї поезії Сосюри, що й майбутнє за добу Дніпрельстану уявляє він, як процес, що не позбавлений рис боротьби. Доба Дніпрельстану для Сосюри — це доба, коли

Шаленим током Україну
непереможно і невпинно
жене в Комуни Дніпрельстан.

Це доба поки що переходова, доба розвитку міста:

Шумлять міста... А десь над ними
У небі арками легкими
Цвіте мереживо мостів.

Це доба широкого розвитку індустріально-технічного:

Україна домнами ковтає
Моря огненні чавуна.

Але „струни — залізниці“ біжать ще у мрійну далечинь, і коли

у місті синьою юрбою
робітники на працю йдуть,

то гудки кричать, наче сурми до бою. І хоч

колись печальна Україна
тепер весела сторона,

але боротьба ще не закінчена і на майданах, та й в усьому своєму житті юрби готові всі завжди до бою й над ними завжди

У вишині плакатів кличі:
В Майбутнє путь! В Майбутнє путь!

Форт міцний зроблено з краю й уже швидко жаданий день, коли повстань ударить ток, і хоч на шляху до майбутнього побачимо ще танки й гармати, але те майбутнє Дніпрельстан

...рай земний зробив із краю
для щастя інших поколінь.

І згадає поет Тараса, що навколо його могили криця й чавун

Спокійно спи, поете милий,
вже простягли над світом крила
міцні республіки комун.

Дніпрельстан отже в уяві поетовій це — шлях, що веде до комунізму. І лише побіжно, зовнішнє, не завжди в деталях правильно малює поет побут—спиняючись на електропотягах, на полях бавовни.

Статичніше й загальніше підходить до Дніпрельстану А. Панів. Його вірш Дніпрельстан (Всесвіт № 21, 1926) цікавий також і тим, що перейнятий увесь аж до стилістичних засобів сільськими мотивами.

Ось минуле Вкраїни

Ланів одвічний спокій. . .
Бунтівливий край. . .
Країна дика и невгомона. . .

І видно „холодно“ жилося в цій дикій країні, коли в поета вири-
ваються слова:

Як тепло жити всім нам стане
Од холоду закутих хвиль.

Оце протиставлення тепла життя холоду хвиль і бетонів, а далі й ще яскравіші стилістичні вирази становлять ілюстрації до своєрідного сільського колориту цієї поезії А. Панова. Так — село, виснажена земля шукає нової крові—електрокрові, що дала б непереможної сили й тоді:

Між селами — огні трамваїв,
Завод — без диму й димарів.
Земля одкриє своє лоно,
Нове зерно дасть тихий степ

і вся країна — характерно — проросте електрикою.

Правдивіший мотив у Панова

плуги без тракторів, машини. . .

тоді як у Сосюри в його вірші маємо зовсім протилежну думку, і це звучить, як дисонанс:

і трактор тяжкою ходою
у полі чорну ріже путь.
(Дніпрельстан).

бо буде Дніпрельстан, дешева електроенергія, то не потрібні будуть уже трактори, будуть просто електроплуги.

Є в Панова й важлива для сільського експорту згадка про трансатлантичний пароплав.

Загалом у вірші підход із погляду селянської праці; вірш перейнятий сільськими стилістичними ознаками і, що ще відрізняє його від вірша Сосюри, то відсутність боротьби, розвитку.

У Панова просто:

Ідуть вперед чудесні роки
Плетуть пасмо нових поем.

Мотив минулого дикунства повторює кілька разів у своїй поезії — „Електрополіс—Дніпрельстан“ і О. Слісаренко (Вісті, № 257, 7/XI—26 р.)

Бунтлива й дика повинь сил

Але ця дика сила, стихія—уже в річищах революцій, вона закована в бетон. Отже символ цієї дичавини—Дніпро—уже закутий, „одцвів наш віковичний бунт“ і

Земля мозолів і повстань

плекає в грудях нову дитину. нове революційне серце — Дніпрельстан. І замість убогих курнів, замість стихійних сил

Електрополіс в древній луці
І на порогах Дніпрельстан,—
Могутній розум революцій
І дуже серце всіх повстань!

Досить абстрактне протиставлення в абстрактно-символічних жетонах—стихійної сили й дисциплінованих стихій—ось головний характерний мотив цього вірша.

Більш ліричними мотивами перейнятий вірш Г. Косяченка—Дніпрельстан“ (Глобус № 23, 1926). Поет не робить спроби подати детальний малюнок майбутнього вигляду Дніпрельстану й усієї країни, перед ним стоїть „тінь країни багряна“, чує він чайки „сумне голосіння“ бачить як

линуть води
в задумливу синь
без тривоги
 печали
 і суму
і на травах
 краплинки роси
там, де ниви поникли в задумі.

і звертає свій погляд до майбутнього, де знову будуть ті ж чайки, але їх крики впадуть на минулі, забуті вже рани. Згадає журавлів, що летять тепер над містами, оповитими у сльози калини, але за ними несе поет свою пісню:

Хочу дні оспівати майбутні.
Синій спокій
 турбін і дротів
Гамір хвиль
 буйних вод, де пороги
Кинуть міць у степи золоті
Окують у залізо дроти.

Його після „бурхлива і п'яна“, але й сум, осінь, тривога полів чомусь кличуть поета ще раз побачить їх, відчуть у своєму серці. Поет отже більше в сучасному, як в майбутньому.

Російські поети й собі тепер беруться до теми Дніпрельстан. С. Кірсанов пише вірш „Днепр“ (Известия № 279 2/XII 1926). Вже було відзначено¹⁾, що цей поет не гаразд розуміється на побуті сучасної України, а проте і його вірш має певні цікаві риси.

Своєрідною ознакою його вірша є зосередження уваги на зовнішніх, персоніфікованих малюнках Дніпра, як річки. Поет спостерігає „ясную и вольную чешуйчатую волну“, „стынущих волн серебро“ й далі запитує „старого Дніпра“

Ты слыхивал
 слово турбина?
 Нет!

Ты слыхивал
 слово ток?
 Нет!

І далі:

Днепр!
 Окончены годы покоя
За место в стране
 плати!

І здається поетові, що Дніпро незадоволений з того й закликає він його—„не клопочь волоса, не сердись!“

Вільний, старий Дніпро—ворожа сила, що її треба перемогти, переконати, ба й й просити, щоб нашим рукам дав він—свою „кровь голубую“. Так природна стихія відбивається в уяві людини-поета, що хоче ту природу загнуждати на користь собі.

¹⁾ Див. „Плужанин“ № 12, 1926, Нечай—Про балабайку, кабалу й бика, і поета...

Безперечно, ще не один поет візьметься до теми — Дніпрельстан. Але вже й тепер зробити деякі підсумки. Згадані вірші становлять перший етап у розвитку цієї теми. Для всіх віршів, що є тепер, надзвичайно характерне те, що в жодному з них ще не виступає людина як будівник, нема ще самого процесу будівництва, та це й зрозуміло — будова Дніпрельстану в усіх на устах, але саме будівництво, ще тільки-но має розпочатися. Отже розпочнеться будівництво то й поети, можна з певністю сказати, від загальних малюнків майбутнього та порівнянь з сучасним і минулим перейдуть до більш-менш конкретних малюнків, в яких одіб'ють далі етапи процесу будівництва і покажуть нам живих людей-будівників, що те будівництво будуть здійснювати.

Юрій Савченко

З МОЛОДИХ ЛІТ В. ЕЛЛАНСЬКОГО

(Спогади)

Політично-громадський робітник В. Блакитний, пролетарський поет Вас. Еллан, фейлетоніст — Валер Проноза — був колись просто Василь Елланський. Якийсь час я його тоді знав.

У КОНОВАЛОВИХ

Чув я про Василя Елланського раніш, працюючи в студентських гуртках Чернігівських, як про „бідного хлопця“. Але вперше довелося зустрітись в родині Коновалових. Земський робітник Коновалов стояв у Чернігіві 1912 р. на чолі практичної української легальної роботи. Його син і дочка вчилися в старших класах гімназії. Молодь, коли не зайдеш, все було товчється в цій гостинній хаті.

Одного студеного вечора в грудні, коли за вікном віяла віхола, а в кімнаті Коновалівни мішма з теоретичними розмовами та суперечками й жартами, лунав молодий сміх, у двері заглянуло червоне обличчя в башлику, в снігу.

— Василь! — зірвалась Коновалівна, — Василь прийшов!

А згодом приблизно так:

— Знайомтесь! Василь Елланський. Насмішник, непримиренний і коновод.

І Елланський, характерно усміхаючись (ця усмішка, як і зачіска і всі його зовнішні манери, залишилась незмінно до кінця життя), почав ручкатись.

Пам'ятаю, мене вразив дефект його зубів і рука, тендітна, холодна, рука нездорової (в таких літах) людина. Але з лиця Елланського не сходила усмішка, а очі ні-на-міль (без жодної прихованої думки) не губили широкій товариській привітності, і новий товариш якось непомітно-легко зробився того-ж вечора своїм.

З приходом Елланського розмова набрала конкретного характеру. Говорили про роботу шкільних організацій місцевої української молоді. Старий Коновалов, а за ним ми всі — осуджував тактику молодого Коцюбинського (Юрія), що з головою впірнув у російське есдеківське запілля, непримиренно ставлячись до української роботи. Елланський, погоджуючись в основному, вставляв іноді насмішкуваті про застраханість та пасивність старої громади зауваження. Ці зауваження призвели до того, що Коновалов почав сходити з доброго тону, і пам'ятаю очевидно, зауваживши це, сам почав переводити розмову на інше. Донька діяльно йому допомагала. І в кімнаті знов залунали жарти і співи.

Елланський не співав, тільки нетвердо підтягав. За те в час натурального антракту вставляв коли-не-коли спостережливі короткі гострі зауваження.

Думалося:

— Молодий хлопець, а інтелект, бач, панує над чуттям!

У МЕНЕ

Колись у вечері прийшов до мене Елланський (і свого шкільного товариша Павла Тичину привів). Через кілька хвилин зайшов на новосілли навідати мене Володимир Самійленко (він на тій же самій вулиці з сім'єю поневірявся). Розмовляли, головне, на літературні теми. Елланський тоді приніс перечитану ним мою недозволену царською цензурою сатиру на одну дію „Півник“ і також одноактову „Весняну пісню“. Читав тоді він свої деякі ліричні вірші: згучні, короткі, градіозні. З усією експресією, що на неї був здатний, підбивав читати щось і Тичину. Але Тичина й тоді був через міру делікатний, не терпів виславляти себе, і Елланський махнув рукою, пустивши якийсь каламбур. Володимир Іванович, сяючи властивою йому лагідною (відзначеною ще Франком) блукаючою якоюсь усмішкою, почав співати щось бархатним баском. Заспівали потім однієї-другої вкупі і розійшлися.

По м'якому сніжку, що хруптів під ногами, провели гуртом Самійленка. Пам'ятаю, як молодий юнак Тичина, на моє здивовання, що Самійленко так безладно занехає свій талант, суворо (зовсім незвично для нього) кинув:

— Недисциплінований! Пропащий письменник.

Довго того вечора блукали ми з Василем (зробились тоді просто: Василь-Гриць) темними вулицями по Чернігову. Розказував він (більше натяками) про незavidне своє сирітство, потім про нудний семінарський режим і неможливість розгорнути роботу, як би хотілося, про тихостав болотного животіння старого українського організованого громадянства в Чернігові, про абсолютне нехтування молоддю, що стала на класово-революційні позиції (знов згадка про Юрія Коцюбинського) проблеми національного розвитку. Мріяв залишити на другий рік духовну семінарію і вступити до вищої школи, а як шлях до неї дезертирам „духовного сословія“ (крім Томського й Варшавського Університету) був „заказаний“, то й націлявся на „неповноправну вищу школу для євреїв та всяких „інородців“ — на Комерційний Інститут. Вирішено було, що я дам зв'язок для середньо-шкільницьких організацій (як через тиждень-півтора зовсім виїду до Києва) із Київськими студентськими організаціями. Це й зроблено було. Чернігівські середньошкільники студювали потім український (почасти російський) громадський рух по програмі, складений здається, Гермайзе, а історію укр. письменства по темнику, що близько був до пера універсанта М. Зерова.

Більшу частину того ходіння-говоріння по засніжених, з волохатими деревами вулицях відбули ми в змаганнях. Василь стояв на позиціях радикалізму, близько до тактичних поглядів на громадську роботу рос. народовольців. Мені, знайомому з основами економіки і з історичним матеріалізмом, погляди Васи́леви відгнали чи то звичайним молодечим захватом, чи то народницьким ідеалізмом. Пригадувалася навіть фраза Коновалова, як гомоніли ми з ним раз на одинці:

— Що Елланський рветься вперед, я розумію. Але оте постійне загострювання, безперспективна лівізна, боюсь, не тільки його, а й вас — чернігівських українців, здорово колись посадить на міль. Коновалів не помилився — Елланський посадив таки на міль українських народників.

НА ГРОМАДСЬКІЙ РОБОТІ

У Чернігові, де не ступнеш, як не ця, то інша, історична пам'ятка. Був і музей ім. Тарновського. Підбив мене Василь туди піти. Сам в порядку громадської роботи (а може його естетичне чуття задовольняли художні в музеї раритети) часто робив у вільний час там.

У розмові з відповідальним керівником почув я:

— О. Елланський тут!... Без нього б...

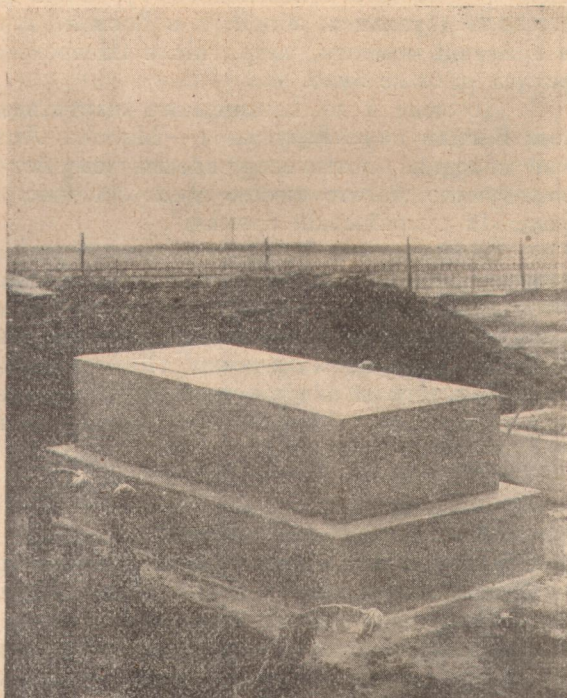
Але Василь почервонів і перебив: почав мене водити і повів до Шевченкового кутка. Тоді ще не читав я Драгоманового „Шевченко, українофіли й соціалізм“ і ставивсь до Шевченка з п'єтетом юнака, що на світанку своєї громадської свідомості найбільшого революційного впливу зазнав колись від огненного „Кобзаря“.

Під шклом читав я:

„Учитесь, брати мої“...

Ярижна транскрипція Шевченкова з помилками граматичними неприємно різала очі. От тут і Василь над вухом гостре слово пустив. Кренуло воно тоді мене об серце, аж боляче стало. Так болить, коли губиш до кого віру, чи бачиш потоптання тих, кого любиш. І це слово звучало в моїх вухах глухом, незрозумілим з уст Василя Елланського. Пізніше під революцію я адалеку бачив, як легка критичність допомагала Блакитному вергати громи на авторитети, і завжди згадував цей епізод.

Чи того ж дня, чи перед самим від'їздом моїм був я на якихось міжгурткових зборах молоді. Промовляв, пам'ятаю, щось на тему „ідеалізм чи матеріалізм“. В дискусіях Василь різко обстоював позиції ідеалізму. Говорив красочно, з уціпливими зауваженнями і ліричним піднесенням. Більшість членів зборів обстоювала його позицію, жахаючись самої можливості зійти на шлях історичної необхідності, на шлях, як казали „грубого матеріалізму“. Далі, під час обговорення, позиції заперечників матеріалізму захиталися. Однак, у твердженнях доповідчика, мазаного марксизмом, але й отруєного в той же час тактичними засадами Каутськіянства, Василь знайшов гнилу підвалину і сюди вдарив. Цим перетяг збори на свій бік.

Могила Вас. Блакитного (в Харкові коло аеродрому)

У КИЇВІ

Як вступив Василь на другу осінь у Київський Комерційний Інститут оселився у тім дворі, де й я жив: на Павловському провулку № 6. Цей двір, починаючись з низу, з Павлівського, повз садочок і низку будиночків підіймався аж на гору, майже до самої Львівської. Крізь

густе гілля садового дерева з гори увечері видно було далекі огні Солом'янки, Костопалівки. Звідси було чути, як утихне денний шум, прекрасну симфонію паровозних гудків. Хороші у нас там хвилини були.

Двір цей гарний був і тим, що якась нешкідна патріархальність у нім панувала. А це давало свою вигоду. Через одне житло від мене у старого жандаря квартирувала курсистка Тоня Черненкова і вона сміялася було, як жандариха, виглядаючи у вікно, їй каже:

— О, вже до вашого знайомого студента йдуть.

То в призначений час раз на тиждень до мене сходились було по одному хлопці з нелегального гуртка із церковно-учительської школи. Часте відбувалися збори і в Василя, кілька разів. І провалу (навіть в критичні моменти, напр., після Шевченківських 1914 р. демонстрацій) за два роки не було.

До мене й до Елланського часто заходив мій однокурсник, що з ним Василь дуже здружився — Микола Литвиненко, путаний, але гарячий народник, потім есер, врешті комуніст¹⁾. Багато думок спільно тоді передумано, багато питань дискусійовано. Робили ми спільно і в студентській „українській громаді“.

Елланський на студентському ґрунті держався якось вичікуючи²⁾. Його страшенно збивало тоді, коли в теоретичних питаннях на різних зборах чи спеціальних дискусіях зустрічав собі обґрунтований опір. І от, бачу, перезнайомившись з студентськими народофільськими однодумцями, Василь накинувся на книжки. Потім кудись зник. Здається, з весняного семестру того ж академічного року поїхав був у Чернігів. Там працював то в музеї, то в Статбюрі, приїздячи на зачоти в інституті.

* * *

Потім розгордіяш военний, евакуація Київа і перенесення інституту в Саратов. Після цього, будучи здебільшого територіально роз'єднаний, я Василя Елланського загубив. Але пригадується ще такий момент.

Наприкінці лютого сімнадцятого року вже, як у Петрограді пахло барикадами, навідався я з Київа в Чернігів. Поїхав до В. І. Коцюбинської від щойно зреформованого, складеного з нашого студентства укр. видавничого т-ва „Криниця“ у Київі купувати право на перше повне видання творів Коцюбинського. Потрапив саме на той момент, коли стара сліпа мати письменника (із слів Ціти Устимівни — ставився Коцюбинський до матери з особливою ніжністю) померла. Потім її ховали. Не з руки мені було з комерційною справою „Криниці“ пхатися у хату Коцюбинських в такий момент. Кілька днів мусив у Чернігові пересидіти.

І от на дозвіллі одвідав Коновалова. Він похвалився:

— А наш „неістовий“ Василь, знаєте, просто ошалів. Пре вліво і вліво... От-от, здається буде лівіше „здорового смисла“!

Оскільки прогноз цей справдився в дальші революційні роки показав уже не В. Елланський, а В. Блакитний.

Гр. Михайлець

¹⁾ Від лівих с-рів бував на різних з'їздах. У Київі 1919 р. був наркомом фінансів. Убитий бандитами на роботі губ. комісара Земельних Справ у Вінниці в 1920 р.

²⁾ Кілька разів хвалився він мені, що серце болить. Казав колись, що недовго проживе. Але, як у цей час я знав і про його нахил до студентської богемі, то такий настрій вважав почасти наслідком неурівноваженості і звав його: Василь Кислий.

ЕЛЛАН В САРАТОВІ

Познайомились ми як члени „Української громади“, студенти Київського Комерційного Інституту.

У той час (1914 р.) Василь Елланський¹⁾ входив у громаду як звичайний рядовий член, виділяючись із загалу хіба насмішуватими репліками на всяких зборах. Пригадую — один час ми регулярно бачилися щодня по кілька разів (жили в однім дворі) і часто, слухаючи лекції, сиділи поряд. Василь старанно щось записував у зшиток, ніби конспектури лекцій, а під час перерви читав мені із свого зошитку свіжо імпровізовані під час лекції чудові казочки. Я тепер не можу пригадати їхнього змісту, але загальний колорит і стиль був подібний до казки Дніпровой Чайки про полохливе серце.

Одягався хоч і скромно, але вишукано. Носив синього й сірого тону одіж, а зимою накидав на пальто білий башлик.

Отже, загалом, справляв — пригадую — враження інтелігента з богемським ухилом, і я досить таки здивований був, коли з заглибленням революції почув, що В. Елланський — на передовій пролетарсько-революційній лінії.

В осени 1915 р., під час глибокого наступу німців у Польщі, наш інститут евакуйовано було разом з іншими школами Києва до Саратова. Опинилися й ми там. Саратов був непристосований прийняти кілька тисяч студентської молоді, і наш наїзд був для саратовців як хмара сарани. Кватирь приватніх не вистачало для всіх. Утворено було кілька студентських інтернатів, де й отаборилась кошем численна студентська братва, без грошей, без заробітку.

Навчання, як і все тут, було на похваті, так би мовити евакуаційне.

Той загальний розгاردіаш відбився й на студентському побуті. Студентське гультьайство, що в Києві, у мирний час, виявлялось не в широкому масштабі, тут значно розрослося. А скупчення молоді в значній кількості по інтернатах, як це завжди буває, сприяло виявленню інстинктів стадности. Студенти часто заводилися з ким попало, збивали бучу. Особливою експансивністю відзначався інтернат, де по земляцькому принципу переважали студенти кавказці. Там регулярно дуріли до світа, і тільки світом, добре потомившись, лягали спати.

З'явилася так звана — „ліга чорного хвоста“. Полягала вона в тому, що хлопці валкою, один по одному ідучи, скажемо вулицею по тротуару, обкручували в безневинний зокола спосіб кого небудь і так змушували свою жертву йти гуртом в тісному оточенні пліч-о-пліч туди, куди їхня воля. Іноді при цьому співали відповідну, так би мовити — ритуальну пісню про „Чорний хвіст“, щоб не чути було протесту жертви.

¹⁾ Любив він називати себе Еллан, а в тісному колі близьких товаришів мав епітет „нейстовий Еллан“, присвоєний йому ще в середній школі.

Нові видання спілки Плуг

Збільшилось тут у Саратові в неомірних розмірах і гультьайство хатнього типу: карти, п'янка у себе дома, у знайомих.

Далеко не уникаючи всього цього Василь виявив був тут ще одну нову рису, що показала його з цікавого боку й дала на довгий час привід до розмов і міркувань про Елланського серед студентства.

Чи він закоханий був у якусь чернігівку і хотів вивірити почуття коханої, чи тільки експериментував, чи може й інша яка мета в цьому була, але, приїхавши з Чернігова в Саратов після різдвяних канікул, через кілька днів по приїзді він посилає від імени невідомого, випадкового товариша на адресу знайомої дівчини в Чернігові листа приблизно такого змісту: з отаким то, мовляв, білявим студентом трапилось нещастя, попав під потяг. Через те, що крім Вашої адреси в блокноті ніяких вказівок, хто він і звідкіля немає, сповіщаю про це Вас. А сам рушив вслід за листом вивіряти яке вражіння справить лист на місці. А в дорозі, як виявилось потім, чи в оправдання для рідні, чи для продовження свого експерименту, чи — як думаю я — зовсім випадково, він підсковзнувся сідаючи на ходу потяга на одній з станцій і зірвавшись з сходів таки злегка поранив себе і мусів відстати до слідуючого потягу. Було це в січні або лютому 1916 р.

Мих. М - ць

Кадр із фільму, „Тарас Шевченко“ (в покоях пані)

ЗУСТРІЧ З Т. ЄЛЛАНОМ

Єллан поет... Єллан редактор... Єллан організатор та керівник молодих письменників з робітничого кола... Це все Єллан.

Доводилося чути про Єллана, читати його твори, статті в газетах та журналах, але... не доводилося бачити.

Однак випадково привелося зустрітися з ним. Це було влітку 1924 року. Єллан мав відпочинок і поправляв своє надірване здоров'я.

В той час я працював на Кавказі (Тифліс) у військовому часописі, де відав українським відділом газети.

Одної ясної днини до редакції зайшла людина з синіми, як небо очима, й з люлькою в зубах. (Я потім взнав, що Єллан з нею не розстається ніколи).

— Люлька — це мій побратим, — якось сказав Єллан, — звик до неї.

— Де я могу бачити завідуючого українським відділом газети? — звернувся він до мене.

Українська мова (а її в Тифлісі можна почути не часто), а ще більше простота, що виявлялася в його словах, рухах, настільки вразили мене, що я перше, ніж відповісти, з зацікавленням розглядав його і думав: „хто він такий“.

Вгадавши, певно, мої думки, він додав — „я редактор „Вістей“ — Блакитний“.

От, тобі, й на (це — думкою), а на словах: — Дуже приємно, сідайте.

Від хвилювання я більше нічого не сказав.

Три дні пробув Єллан в Тифлісі... Але й трьох днів було досить... Вони для нас здались цілою епохою.

Єллан відвідав нашу плужанську організацію (в той час в Тифлісі була філія Плуга). Єллан вів з нами товариські розмови про літературу, письменників, Плуг, Гарт і т. д. Єллан виступив на зборах військорів Тифліської залоги з доповіддю „про сучасний літературний рух на Україні“.

Пам'ятаю — запитали ми якось у т. Єллана:

— А чи здорово ви лаєтеся з нашим папашею — Пилипенком?

— Буває, — відповів він, — але, так собі, не дуже здорово, по-приятельськи. Та й розходження Гарта з Плугом не великі — за одно дбаємо, ріжниця лише в тому, що ми (тоб-то Гарт) працю ведемо серед робітників, а вони (Плуг) серед селян, так що лаятися особливо не має за що.

Не думав, певно, т. Єллан ще тоді про те, до чого догартуються об'єднані ним в Гарті його гартіванці...

Прощалися ми з Єлланом гарно, по-товариськи.

— Полюбили ми його дуже — казали наші плужани.

Для кращої згадки група плужан зфотографувалася з т. Єлланом (пізніше, здається, по його смерті цей знімок було вміщено в „Плужанині“).

Поїхав Єллан... Довго ще наші плужани згадували та розмовляли про нього. Ще й досі в кожного з нас та зустріч перед очима. Ще й досі лунають його тихі, теплі слова та встає в уяві його обличчя з синіми очима, лагідною усмішкою на вустах.

Єллан незабутній.

НАШ ПОБУТ

МІЖ ТРЬОМА СОСНАМИ

... Життя — джерело причин, нерозрішених питань, високих стремлень, переживань, вражінь, почувань, боротьби, страждань і насолод...

Дійсно — неописуєма панорама. Самий сенс життя вишукують лише таланти. А здійснюють його письменники. А удосконалюють його таланти. Талант є дуже важливий фактор продукції як наприклад: письменник без таланту не письменник. І продукція всього виробництва як матеріального так і духовного в найбільшій мірі повинується тільки завдяки талантам. Талантами людей наділяє сама природа. А тому він є частина природи...

Принцип змінюємости в життю по діалектичному методові належить в найбільшій мірі від ярко помітного „самобудування“, яке твориться на принципі „саморозвитку“. Безумовно, що першопричина життя криється в самій природі. Інакше і природа була б не природа. Природа вні самого життя не мислима. Це є істина науки, яка базується на принципі доказів самої найближчої дійсності. А дійсність це є стадія рішаємості¹⁾.

Читач звичайно гадатиме, що це писав якийсь Гриць Премудрий з Коломиї, що бардзо знається на філософії... Але мушу розчарувати читача, бо вищенаведені „глибокодумні“ рядки належать не Грицеві, а одному літньому господареві з Гуманської округи — людині з зовнішнього вигляду цілком солідній і розсудливій. Цей громадянин, за його словами, і у Червоній Армії служив, і в сільраді в своєму селі давненько секретарював, і до спілки „Радторгслужбовців“ він належить, і господарство всяке таке має. Але одного чудового ранку (або може й вечора) щось на нього „накотило“ і „я звільнився від секретарства, почувачи в собі нахил чи то тягу до письменництва, яким надто починаю дуже захоплюватися. З приводу чого і подаю вам заяву з проханням прийняти мене до Плуга“ — пише цей філософ до Гуманської філії Плуга.

До заяви прикладено зразки продукції біля 5 аркушів дрібно списаного паперу... і вже не сміх, а самий справжній сум обгортає, коли читаєш цю продукцію. 5 аркушів спражнісінських нісенітниць, що нічим не відрізняються від вище наведеного уривка. Можливо, що продукція нашого філософа п'ятьма аркушами не обмежується. Можливо, що не один вечір і не одну ніч упрівав він над цією халтурою, залишивши й господарство, й громадську роботу. З писань його видно, що він дещо й читав, і чув, і над різними проблемами загадувався, але все прочитане не вклалося в якусь певну систему, перемішалось як горох з капустою, не перетравилося гаразд, і от блукає безнадійно бідолашний філософ між трьома соснами, шукаючи шляхів до Плуга. Та де вже там їх знайти. Із нетрів такої премудрости нема виходу.

Добрий цебер холодної критики — ось що потрібно нашим доморослим філософам, щоби заставити їх хоч трохи очаматися та відчутти живу дійсність, що вони її приносять у жертву різним дурницям.

А. К.

¹⁾ Правопис за автором. А. К.

ПОТОЧНІ МОПАПКИ

ПРО „ЄВРОПУ“ І 3-х МУШКЕТЕРІВ

11-го грудня в Харкові в Комуніверситеті ім. Артема тов. В. Коряк зачитав свою вступну лекцію з курсу української літератури, призначеного для студентів факультета журналістики. Лекція складалася з двох частин: а) характеристика сучасної закордонної емігрантської української літератури і б) стан літератури на Радянській Україні. В. Коряк докладно розібрав літературну продукцію найпопулярніших емігрантських українських журналів, зокрема літературний матеріал Літературно-Наукового Вісника, що виходить у Львові за редакцією відомого фашиста українського Д. Донцова. Цей журнал, початий ще давно Франком, нічого спільного зараз не має з тими думками і метою, що їх анонсувала редакція словами Франка. Зараз журнал містить занепадну, часто з великою домішкою містицизму, поезію і прозу, скеровану ідеологічно проти радянської влади та з дитирамбами недобиткам УНР. Раніше в журналі брав участь і Антін Павлюк. Але згодом і він побачив, якого гнилого духу набирає в руках Донцова цей журнал.

Докладчик охарактеризував літературну діяльність Олеся, що закордоном випустив книжку „Чужиною“, навів уривок з листа С. Черкасенка, де той просить передплатити йому журнал „Червоний Шлях“ та ще яку небудь „дурноверху вашу газету.“ Так само нічого нового не дав В. Винниченко, найвидатніший із сучасних українських літемігрантів. Останній його роман „Соняшна машина“ був надісланий В. Винниченко в ДВУ для друку, але його не ухвалено. Загальний стан емігрантської української літератури такий, що не дає підстав чекати будь яких позитивних наслідків та розвитку літературного. Навпаки, серед емігрантської української преси і літератури щораз частіше чути натяки про необхідність повернення на Радянську Україну і широю працею дістати помилювання за старі помилки.

В другій половині лекції В. Коряк найбільше зупинився на взаємовідносинах ВАПЛІТЕ з неокласикою. Він докладно показав історичний післяреволюційний шлях розвитку української літератури (Чумак, Михайличенко, Еллан, Плуг, Гарт, літературний молодняк) дав аналізу недавньої літературної дискусії по питанню „Європа чи Просвіта“ і назвав заяву трьох членів ВАПЛІТЕ — заявою трьох мушкетерів, що нарешті таки побачили свою помилку і обіцяють її виправити. „Авантюра трьох мушкетерів загалом зіграла на руку наших ворогів“. Лише зараз літературна Україна входить в нормальні форми літературної боротьби: майже кожна літературна організація має свій журнал, через який може виступати з своїми поглядами та думками і вести літературну дискусію.

Найбільше надій В. Коряк покладає на наш літературний молодняк, що вже дав кілька видатних письменників і в майбутньому дає підстави на нові. В той же час помічається, що й окремі письменники з табору „неокласиків“ поволі (як цього і слід було чекати) змінюють свої погляди і щораз ширіше приступають до роботи. Так само це видно і серед групи символістів (Савченко, Загул, Терещенко), що остаточно стали на революційний шлях і працюють вже як письменники революційні.

Карпо Зінківець

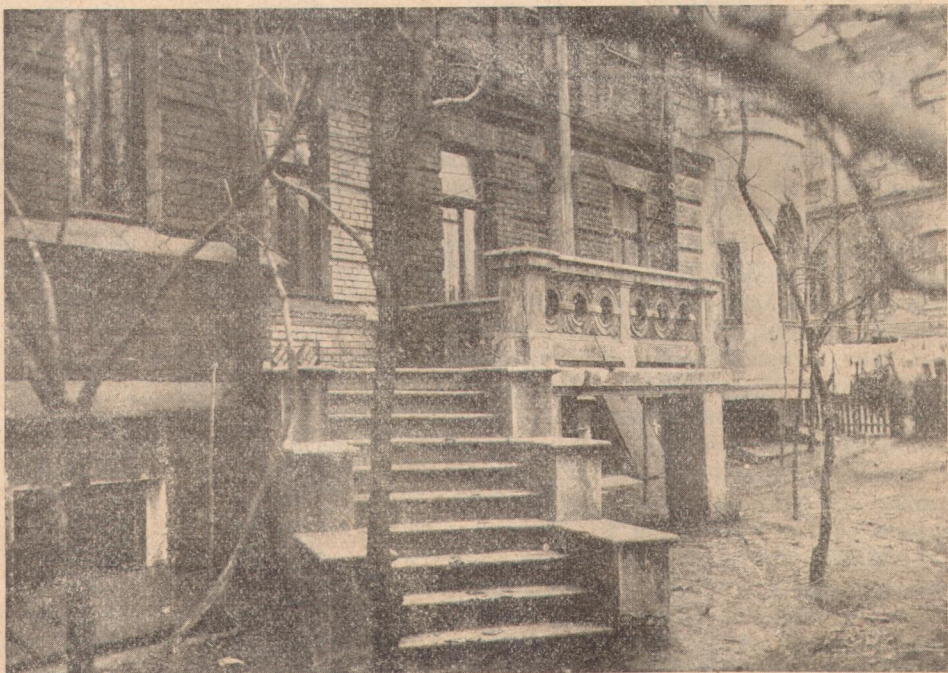
ОТ ТОБІ Й ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ!

Цікаву статистику подав М. Доленго в „Культурі і Побуті“ № 51—52, характеризуючи прозу по двох найбільших українських журналах „Червоний Шлях“ та „Життя й Революція“. З 50 прозових творів, розміщених протягом 26 року в цих журналах, найбільше — 36^{0/0} — припадає на революційно-історичні теми, 28^{0/0} — на теми з міського побуту, 20^{0/0} — селянського побуту, 10^{0/0} — на теми закордонні і 6^{0/0} — на безфабульні поезії в прозі.

Кінчає М. Доленго свій підрахунок так: „наша“ статистика“ підтверджує той неймовірний факт, що на згадані сторінки протягом 9-го року революції не завітав жоден твір, що малював би робітництво і індустріальний пролетаріят та його антипода — нещмана. Отож українська література все ще перед лицем неоспіваного пролетаріату“.

Маємо, таким чином, новий цифровий доказ старого твердження: наші письменники, що назвали себе пролетарськими, пролетаріату і в очі не бачили і не хочуть бачити, сидячи по своїх „канцеляріях“ (див. статтю „Коцюбинин компроміс“ в № 2 „Плужанина“) Вони кричать „дайош пролетаріят!“ — але самі вважають за щось нижче своєї гідності самім піти до нього. Так буде, доки не прийдуть нові свіжі резерви з робітничого молодняка, так буде, доки наші письменницькі організації не зв'яжуться життєвими нитями з робітничими кварталами.

Книгочий

Будинок в Харкові (по Чернишевській вул. № 28), де вмер Вас. Блакитний

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

М. ІРЧАН

(літпортрет)

М. Ірчан, ще молодий віком письменник — дуже популярний серед робітництва Канади, почав свою літературну діяльність в Галичині; перша його книжка нарисів і новел „Сміх Нирванни“ вийшла 1917 року у Львові. Крім того в М. Ірчана є ще два драматичних етюди „Нежданий гість“, „Іх біль“, драма „Ір“ та ціла низка поезій, перекладів з чужих мов, розкиданих по журналах і газетах.

Хоч М. Ірчан випустив більше п'єс, але вони гірші, ніж його оповідання.

Гайбільша хиба Ірчанових п'єс — це ідеалізація героїв. Цю хибу маємо і в п'єсі „Бунтарі“, єсть вона і в п'єсі „Дванадцять“. Ір'юх героїв останньої: Мельничука, Шеремету й Цепка, взятих з життя, й героя „Бунтаря“ — Жванського автор зробив зовсім бездоганними і від того вони часом здаються засолодними й неживими.

П'єса „Безробітні“ й з художнього боку краща й змістом глибша. Автор намається в Невідомому втілити дух єдності і спаяності пролетаріату. Але це виходить у М. Ірчана не переконуюче. Коли дочитаєш „Безробітних“ до кінця, то залишається вражіння, що перемогли не робітники, а Невідомий. Занадто гостро автор відокремив індивідуальність, затер масу в тінь і маса вийшла просто якимсь забитим приголомшеним стадом, якому Невідомий спочатку кидає зневажливі слова про те, що треба:

„поздирати золото з божків та викинути їх голих на вулицю. Собакам на жир. Але це можуть зробити не такі, як ви. О! Я знаю... І ам далеко до цього. І ти говорив правду, Безрукий, що собаки і ви — це одно“.

І хоч далі Невідомий закликає до єдності:

„Ні, ви заговор'ть в один голос так, як плачете! Створіть силу, а не розпорошеність. Крикніть всі одною мовою“.

і т. д., весь ефект цього заклику пропадає од слідуоючої за тим фрази:

„Я не годував і не годую золотих божків своєю працею. Я здираю з них золоті парчі“...

і подібних, де Невідомий відокремлює себе від „них“.

І тому, коли в останньому акті Невідомий говорить:

„Не радійте мною, бо я не я. Радійте сьогоднішнім днем. Він дасть вам волю й хліб. Я тільки іскра вашого болю“.

це вже здається не щирим після попереднього вражіння. Не віряться, що Невідомий мав право говорити те „ми“.

Автор брався змалювати взаємовідношення „генія і юрби“, провідника й маси. Це йому не досить вдалося. Але решта персонажів,

яких автор міг бачити на кожному кроці в житті, вийшли живі, часом навіть, — напр., Марта й Віта — яскраві.

Що до „Бунтаря й „Дванадцяти“, то це звичайні агітки. „Дванадцять“ не позбавлено художності, але монолози тут занадто розтягнено. Це псує п'єсу, особливо на сцені. Революційний зміст п'єси справляє велике вражіння на публіку й канадські робітники, прикладом, реагували голосними оплесками на слова героїв: „Хай живе Соціяльна Революція!“ або — До побачення в Червоній Радянській Галичині!“.

М. Ірчан

Америк. україн. письменник

На п'єсі почувається вплив Старицької-Черняхівської (чисто зовнішній, п'єса М. Ірчана не націоналістична). Пролог з монологом, привид-робітники, що схиляють прапори над убитими героями, — це нагадує дуже „Гетьмана Дорошенка“.

Але в „Дванадцяти“ є один сильний і характерний для М. Ірчана момент. Коли графія, сина якої ведуть на розстріл, просить Мельничука:

„Помилуйте! І у вас є матір...“

Мельничук, який твердо знає свою правду, знає, що того панського сина й тисячі

подібних треба розстріляти, хапається за голову і з залізною розпукую кричить:

„Нема! Нема нічого! О, будьте ви прокляті!.. Будь проклята війна і насильна смерть!“.

Цей хвилиний розпач передано надзвичайно яскраво й останні слова Мельничука автор од себе повторює в своєму щоденнику „Трагедія першого травня“ — цій історії ролі галицької армії, що вона відограла в горожанській війні на Україні.

Через усю книжку проходить червоною ниткою прокляття війні і насильній смерті, чи тією самою фразою, чи думкою: „І я син... І я син одної матери“.

В „Трагедії першого травня“ з фактами, числами й датами, що часом подаються з сухістю підручника історії, переплетено меткі характеристики, художні малюнки. Од спостережливого авторського ока не ховається нічого, навіть те, що, коли кинулися в бій, то „по ступу стелився молочний вечірній туман“.

А як передано стан людини, що в найжахливішу хвилину життя не може ні думати, ні реагувати, а тільки прислухається до безглуздої настирливої пісні у власній голові: „А в попа була собака“...

Часом, правда рідко, М. Ірчан, змалювавши щось, якимсь одним словом псує всю картину. Напр., він влучно вклав в уста хлопчика опис згвалтування молодої дівчинки. Більшого жаху собі уявити не можна, бо хлопчик спокійно і навіть смакуючи оповідав про те, що „зробили з жидівкою“, але М. Ірчан раптом од себе додав: „Як огидно“. Це й слабо й не до речі: словом „огидно“ не передаси почуття, що викликає наведена сцена.

Або часом навпаки, як у „Фільмах революції“, М. Ірчан в одному місці накопичує занадто багато сильних образів, так що читач втомлюється і вже не може реагувати на них. Вони не залишаються в пам'яті, а затирають одне одне. Так у „На пів-дороги“. Не можна навіть навести цитати: довелося б просто навести весь твір.

Взагалі ж „Фільми революції“ це найкраще з усього, що написав М. Ірчан. Починаючи од назви, що цілком відповідає змістові книжки — малюнкам революції, і кінчаючи внутрішньою обробкою кожної з цих невеличких річей.

Трудно сказати, що в цій книжці найкраще. Чи „Лі-юнк-шан і Лі-юнк-по“, яких автор вам показав так, що вони навіки залишаються у вас в пам'яті з своєю простою, майже дитячою, психологією і простим уявленням про те, за віщо вони борються, чи „Дисонанс“, де Ірчан досягає майже Тичинівської сили (Тичини з „Замість сонетів та октав“), чи „Барикада“ — фотографічне фіксування вуличного бою, але з глибоким розумінням найтонших психологічних нюансів і прекрасними алітераціями, що ними автор оперує з надзвичайним художнім чуттям.

Трудно сказати, що найкраще в „Фільмах революції“, але це прекрасна книжка М. Ірчана і її треба віднести до найкращих творів української революційної літератури.

Л. Пюнтек

Твори М. Ірчана (окремі видання)

1) „Бунтарь“ („Син революції“) — драма в трьох діях з життя галицького пролетаріату. Вид-во „Культура“. 1922 р. Стор. 35.

2) „Безробітні“ — драма в 3-х діях. Вид-во „Пролеткульт“. Вінніпег Канада. 1923 ст. 75.

3) „Дванадцять“ — драма на 5 дій з життя повстанчої ватаги в Східній Галичині в місяці жовтні — листопаді 1922 р. Вид-ня „Укр. Роб. Вістей“, Вінніпег Канада 1923. стор. 112.

4) „Трагедія першого травня“. Спомини з горожанської війни на Україні. Част. перша. Вид-во „Молот“. Нью-Йорк. 1923. стор. 163.

5) „Фільми революції“ — Нариси й новелі. Вид-во „Культура“. 1923 р. стор. 119.

6) „Лі-Юнк-Шан і Лі-Юнк-По і інш. опов. Хр. ДВУ. 45 стор. 1926 г.

НОВЕ Й СТАРЕ

1. ЗАУВАЖЕННЯ І СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Коли поглянути, яким темпом росте українська післяжовтнева культура, то аж диву даєшся: як! великі творчі сили увільнила жовтнева революція, що їх під важкою залізною покривною заховав був огидливої пам'яті царизм. От хоч-би подивитись по журналах, — яких тільки їх немає і метеорологічний, і кіно, і бібліографічний, і сільсько-господарський, і жіночий, і кооперативний, і службовців, і рефлексологічний, і комсомольський, і технічний, і т. д. і т. ін. Зрушились по новому до активної роботи і знаходять свій вияв такі галузі життя в журналах українською мовою, що ще п'ять-шість років назад не було сміливості їх чекати навіть за десяток-другий літ.

Але що вже поезія, то тут, не вважаючи на тісні залізи черевики наших видавництв, не вважаючи на зневагу до всякого „натхнення“ навіть найвищої категорії — поезія як на дріжджах росте. Книжки поезії розкуповуються, читаються, не вважаючи на упередження наших видавців. Через те можна сміливо ствердити, що українські трудящі маси таки люблять поезію, що носить іноді більш суху назву: вірші.

Українських пролетпоетів знають, люблять, навіть у календарях друкують, вводять в оману чесних, але неукраїнізованих радслужбовців, що перший раз зустрічають таких „революційних вождів“, про яких приходиться на всякий випадок таки розпитувати.

2. ШКІДЛИВІСТЬ САМОТИ ТА КОРИСТЬ УЧОБИ

Ось і цього року вийшов був стосик книжечок віршів, дешевеньких, гарно виданих і дуже свіжих, навіть молодих. Тут єсть видані не тільки ДВУ, але й іншими видавництвами і навіть самотужки, якимсь невідомим провінціальним поетом Іваном Самітним. Самотність, правда, як видно з поезій цього автора, до добра не доводить. Він залишається технікою на тих задачах, які перейшла українська поезія ще на початку 1920 р. Але Самітний через самотність нічого переднішого не побачив, одгородившись од змін поетичних форм своїм індивідуалізмом, який виявляється і народницькою фразеологією, (як от у віршові „Борцям Народнім“) і стародавнім українським символістичним алегоризмом:

„Борці каліки заблудились,
В словах священних загубились,
А воля — загадка народня.

Тим часом десь од них ховалась
В могутню крицю ще кувалась,
Я не пішов за вами і т. д.

Змістом, властиво, громадянським ухилом, — ці вірші більш-менш задовольняють, але втілення їх безмежно посереднє і слабеньке.

Зате контрастом повинен відізначитись у свідомості читача бадьорий спів, ну хоч би, П. Голоти з нижечки „Степи заводів“.

„Слово — повстанням...
Митинг з заліза...
На програму денному
Перше питання —

Соціалізм.
Гей на виставу всі!
Вітер, завив.
Що таке ставигься?

Побут часів.

Ці добре склепані слова присвячує автор німецькому пролетаріатові, і цей патос молодого комсомольського поета має за собою не тільки безпосередній вплив почуття, а й чималу технічну досконалість: не даремно ж Голота побував і в Брюсовському інституті і приймав його в той інститут ще сам В. Брюсов.

Зараз, коли неокласики нападають на нашу пролетарську поетичну молодь з натяками, що тільки вони, неокласики, моваляв, вчені, — такі й інші подібні, відомі нам, факти як і зразки творчості дозволяють думати про цю зарозумілість „академістів“ трохи інакше.

Голота дає наперекір думці де-кого з старших, щирі свіжі рисочки, підхоплені з нового побуту. Не підроблений і не натягнутий у нього „Ображений“, якого „сім'я у підвалі плаче“ і який сам „ніколи гаряче не їв“, хоч вчинки того ображеного і не зовсім послідовні.

Проте у поета в алегорії криється надія:

„Гори холодні розтануть.
Висохнуть з мулом потоки,
Синенький несміливо встане
Найперший холодний цвіток“.

3. „ВСЕ В ПРОШЛОМ“...

Поруч з такими, несміливими може на початку, цвіточками нової жовтневої поезії як і поруч з дужими голосами старших пролетмайстрів, якою нікчемною здається поезія тих, що мають наче-б то визначати собою активність ворожих пролетаріатові сил — всіх тих, що нехтують країну рад, сидючи за кордоном, що підносять на своєму щиті Дмитра Донцова за його „Літер. Наук. Вісником“!

Коли в статті „Крок вперед“ цей „удод“ української еміграції намагається роз'ярити хижий націоналізм, що нічого доброго не бачить в літературі наших сусідів росіян і тому так захоплено ратує і хвалить Хвильового та гудить В. Поліщука і навіть Тичину, мішаючи в одно Коряка й Єфремова, коли за вузьке, власненьке, націоналістичне коритце Донцов не хоче знати океану вселюдських стремлень і вимог, то які ж ідеали, які прагнення в літературі малює він і його літературні приплентачі?

Ось в „ЛНВ“ за липень-серпень 1926 р. в поезії О. Бабія, що колись друкувався, у с.-д. газеті „Вперед“, і був досить радикальний — читаємо таке:

Нераз боюсь, боюся дня такого,
Коли помре останній Добрий Бог, —
І людський Ум, голодний перемог,
Не лишить нам нічого вже святого...
Така страшна буде та порожнеча.
Де янголів змете із неба люд,
І де Христа не ждатиме Предтеча,
І де будуть закони замість чуд...
Якось так жаль, так жалко немовляти,
Що вже ляльок йому не дасть Ісус,

Що на різдво не буде син шептати:
„Коли, коли постелять вже обрус“...
Та є краса, краса велика в тайні.
І є краса у слові із амвон, —
Тож я боюсь, що промінь на світанні —
Розбивши тьму, убіє красу і сон...
Бо ж бачу я, якась страшна потреба
Руйнує нам останній Божий Храм.
Хоч може знов зніметься зов до неба:
„Верніть нам сон! Богів oddайте нам!“

Ось куди тягнуть покидьки революційного часу! Ось за які ідеали роздмухують і ятрять вони звириний націоналізм! Щоб забавлятися релігійними ляльочками старих, глухих часів, щоб замість розуму плавав у голові дурман, щоб тішити народ ляльочками ісусиків, янголів та добрих богів, якими можна підмащувати й заховувати тяжкий визиск тру-ящих феодализмом та капіталізмом.

Ах, ще одна ляльочка — відома Краса! Але трудящі знають, яка то краса попівського слова „з амвон“. Ми пам'ятаємо навіки, якою і чиею агентурою був той божий храм у нас до Революції і що намагається, змякшивши канти, бути й надалі знаряддям дурману й визиску.

О, вона дійсно є: в залізному розвитку економічних сил, в закономірному розвитку всесвітнього пролетарського руху, в тих змінах соціальної структури у нашу добу, що йдуть за законами, визначеними Марксом. І тут дійсно чудес нема. Тут дійсно „закони замість чуд“.

І марні очікування цих покидьків поступу на те, що зніметься зов людських мас, щоб вернутись на лоно смертельного сну, де пріють ці любителі божих храмів.

Але не менше диво огортає кожного з нас, коли в цитаті ми побачимо, що руку цим „сонним“ подають наші неокласики.

Ось відомий М. Зеров з рядяньського журналу „Зоря“ звертається до сучасного Києва:

„Давно в минулім дні твоєї слави
І плаче дзвонів стоголоса мідь,

Що вже не вернеться щаслива мить...
Твого буяння, цвіту і держави“.

Ті самі думки О. Бабія, тільки сказані більш нездарно — цеб то не має такої скрайности та ясности вислову.

Щоб знали наші читачі, що подібного „добра“, не бракує і в росіян, ми наведемо в уривкові ще й поезію, нікчемну як змістом, так і виконанням, правда, давно вже загложлого колишнього „лідера“ од футуристичної творчости Ігоря Северянина, який кавчить сьогодні останнім голосом в другорядних емігрантських виданнях. Йому залишається тільки мріяти про тваринно-поміщицьке минуле „буття“. Мабуть така поезія і відповідними читачами вживається лишень для того, щоб проганяти в'їдливу і цілком протилежну емігрантську дійсність. Пишуться ті вірші звичайно з ятями („Ѣ“) пушкинським онегінським розміром, але як слабо звучать ті „северянінські словеса“:

„Елена в парк идет. Олунен.
И осиренен рослый парк“.

Все, починаючи з заголовка тхне якимсь парфюмерним міщанством і тільки:

LUGNE

(Роман в строфах)

19

Как хорошо из душейной спальни,
В оранжевый, росистый час,
Бежать, смеясь, к мосткам купальни
Быть советской куклой разучась...

А разве плохо, кликнув Груню,
Итти „по ягоды — грибы“
В июне и в леса к июню
Навстречу, может быть, судьбы...

21

Пять дней в неделю были днями,
А два совсем ни то — ни се:
Он приезжал и вмиг тенями
Вокруг подергивалось все...
Смолкали ветренныя шутки,

Собаки забивались в будки,
На цыпочках ходил лакей,
И везд над усадьбой всей
Дворцовый сплин. И наши девы
Меняли в день раз пять костюм... —

і так далі — на багато сотень рядків.

Гадаємо, що коментарії тут зайві.

Заспокоює й забавляє себе емігрантська гниль в таких віршах, хоч візіями минулого „барського“ тваринного життя, де можна було служницю водити в ліс „по гриби“ й не по гриби всякому мерзотному неробі, коли їм на „цыпочках“, на пальчиках ходили льокаї і т. д. Минулося!

А отже — всі ці северянінські екскурсії на лоно природи старовинних маєтків — (теж у мріях) — у мисливство й до вишуканих книг і т. д. і т. ін. — все це протягує шворочки не тільки до бабівсько-донцовських тоскнот, а й до нашої „мисливської“ неокласики, у якій подібних творів можна набрати гибель, як поганих грибів у дощ.

Валеріян Поліщук

ПОЕЗІЯ ВОТЛЯНДІЇ

З жовтнем забувала в СРСР художня творчість кожної нації, що при царизмі була загнана в підпілля. Так трапилося з мовою й творчістю удмуртів — народу, що живе коло Уральських гір у Вотляндії. Багато і досі не знають, що цей народ має свою літературу, пісні, письменників. Вотська література свій початок веде з 1860 року, а народні пісні — з дуже давніх часів, ще коли вотяки не жили в Європі. Зараз серед вотяків з'явилося багато прозаїків, поетів, драматургів, твори яких заслуговують серйозної уваги.

Одною з найцікавіших і оригінальніших поетес Вотляндії є Ашальчі Оки (А. Г. Векшина). Вона написала цілу низку красивих і звучних поезій, що вже стали народними піснями. Мотиви для своїх поезій вона бере з багатой народньої творчості — ось чому тяжко як коли знайти різницю між її поезіями та народніми піснями. Основні мотиви творчості Ашальчі Оки — побут дівчини, жінки — вотячки. З кожного рядка віршів почувається тихі, задумливі очі вотяцьких дівчат, сорочливих і ласкавих жінок удмуртських гуртів (сел). Єсть в цій поезії сум за першим коханням і яскрава певність в краще майбутнє, обрії якого відкриває Жовтнева Революція. В поезії Оки немає гучних, штучних і зайвих слів про цю долю жінки, натомість знаходимо прості, глибоко — правдиві розповідання, повні свого, вотського колориту. Крім віршів, пише Оки дитячі оповідання („Аран Дир'я) В жнива), „Віль кубо“ (Нова прядка), що прекрасно передають життя дівчини. Ці опові-

дання зараз майже найкращі твори на вотській мові.

Ашальчі Оки почала письменницьку працю в 1917 році, беручи участь у вотській газеті „Віль Син“ і „Гудирі“, де умістила кілька поезій та оповідань. В 1925 році вона видала першу книжку поезій „Сюрес дурин“ (Коло шляху“). Народилася в с. Кузебаєво, Могжинського повіту, Вотської області в 1898 році. Зараз Оки закінчує вищу школу (Казанський Університет).

Тут подаємо одну з її поезій „Мене ти запитав“ перекладену з російської мови Ан. Пановим (з газети „Іжевська Правда“, звідки взято і матеріал для цієї замітки):

Мене ти запитав...

— „Нащо вірші ти пишеш свої,
Тратиш сили, мов віл на ріллі?“
Так товариш мене запитав.

— „А чи, друже, спитав ти в житті,
Що ростуть, колосяться в полях,
Чом шумить їхній колос важкий?
Чом ночам тополі дзвенять?“

Чи спитав гомінкого струмка,
Чому він плюскотить ніч і день?
Чом зозулина доля така,
Що вона нам світанком кує?

А ночами в саду на весні —
Чом співа соловейко пісні?
— Чи про це ти їх, друже, спитав?“

QUOUSQUE TANDEM KATILINA...

(З приводу видання літературної збірки „Безпритульні“ р. 1927, 160 стор. Центр. Ком. Допомоги Дітям).

... „Доки буде нарешті Катиліна зловживати нашим терпінням“ ... сказав в запальній промові великий римський оратор Цицерон.

І цей вираз ніби гасло переповненого відчуття терпіння як найдужче пасує нам до нашої (а з нами і сотен авторів) супліки.

Іїсно, та доки це буде?!

Говоримо про читанки й різні літературно-художні збірки, що за останні роки знайшли на Україні (та й в Росії) таке широке поле.

Власне, не так про читанки, як про їхніх упорядчиків.

Писалося в журналах і в газетах і так криком-кричалось, а літературні злочини саме в цій галузі літературного „мистецтва“ процвітають во-всю. Система „папа ріже, мама клеє“ в повному ході.

Ми не проти читанок, збірок, декламаторів і т. п. Навпаки, визнаємо їх за потрібні речі, особливо в наших умовах, коли ще не в змозі читанку-альманах замінити збірками творів усіх тих письменників, що з ними варто і треба познайомитися.

Але ж треба мати таку малу долю совісті (а скоріше нахабство та бездеремонність), щоб ножицями і клеєм нівечити авторів, не то що питаючи їх згоди на це, а просто хоча-б мавши бодай краплю літературної етичності і чемності.

Повсяк час упорядчики на свій (досить підозрілий літературний смак (вирізують і вклеюють в „свої“ читанки як раз ті твори, що не є характерними для даного автора, часто читачеві подають автора в іншому специфічному освітленні (приклад, читанка „За 25 літ“) і т. ін.

Але і не в цьому ще вся біда. Сьогодні ми свідки ганебного вчинку, в який, на нашу думку, повинні нарешті вмішатися і місьцьком письменників і літературні організації, і секції спілки Робос.

На ринкові з'явилася „літературна збірка“ „Безпритульні“. Як бачимо з титулки — „уложив Воронеж за редакцією М. Кулика“, а видала Центр. Комісія допомоги дітям.

Здавалося факт сам по собі позитивний. Дійсно, доцільно зібрати художні твори, що

відбили нашу сучасну болячку — дитячу безпритульність і, можливо, цим допомогти поширити в суспільстві ідеї громадської допомоги в боротьбі з безпритульністю.

Але чим винуваті автори, що їх в жертви цій боротьбі кастровано А. Воронцем „за редакцією М. Кулика“?

Повторюємо, апотеозу безцеремонного повоження з худ. творами, досягнуто саме в оцій збірці.

Ми були свідками, як автори, побачивши свої твори в збірці бралися в розпачі за голову, а потім розряджувалися тирадами прокльонів і лайки на адресу „А. Воронець. М. Кулик.“

Приклади, скажете ви: їх так багато, що не в короткій замітці навести всі. Але візьміть, просимо, первотвори авторів Г. Брасюка „Безпутні“, К. Гордієнка „Кривий зуб“ і „Климоногий“, В. Поліщука „Пацанок“ і т. д. До речі всі ці твори друковано уже було чи по журналах чи в окремих виданнях.

Упорядчик так „уложив“, що ну-ну!.. Слово „цєня“ йому не до смаку і він заміняє „дитя“, „Товста дама“, — по А. Воронцю слід писати „груба дама“, „крав мабуть пас“ а в збірці „крав мабуть пас“, розмір вірша „Пацанок“ А. Воронцеві ніщо і він по своєму з'єднує рядки, додає склади, дає свій ритм і настрій. „Колупаючи пальцем у роті“ змінено на „підпихаючи...“, „хлопчик“ замінено „малчик“, речення урвано на половині, ско-

рочення пороблено так невдало, що губиться дальша логічна будова сюжету („Безпутні“).

Не „помилував“ упорядчик і покійника Я. Щоголіва. У Щоголіва „Вечір хилився до нічки“, а в збірці... до річки, „світ тікає від очей“, А. Воронець краще — „світ тікає із очей“ (?), у автора „Ще й свитина, й черевик“, бо так до рими горішній рядок — „рік“ а в збірці „черевики“, „матусю“ змінилося на „матусе“ і т. ін. Ми вже не кажемо, що з цього вірша „Чередничка“ викинуто три строфи, як раз важливих, що виправдували б уміщення цього вірша.

До читача в руки попадає добре видана з технічного боку збірка, мета її така гарна й висока, а „робота“ упорядчика така низька й некрасива.

Ми цим хочемо попередити довірливого читача, а видавців застерігти ще раз від спокуси на „дешеву рибку, та вонючу юшку“.

Харько Невіра

Р. С. Ми вже не зачіпаємо не менш важливих:

а) дотримання п. 4 про авторське право, б) справи з гонораром. Адже тут уміщено не уривки, а цілі оповідання розміром на 1/2 друк. аркуша („Безпутні“), в 1/3 Гордієнка то-що, та в) п. 13 того ж закону про заборону без згоди автора робити зміни, скорочення і т. д.

Х. Н.

ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ПІСНІ

(Антон Дикий. Огонь цвіте. Поезії. Плужанин. 1927 р. 48 стор. ін. 32 Ціна 40 коп.)

Об завдання утворити сучасну пісню розбивалися найкращі поетичні поривання багатьох натхнених співців. Можна гадати, навіть, що пісня і вірш являють собою ворожі одно до одної ліричні форми. Пісня повинна бути приступна до найвищої міри для розуміння, отже не може вона становити собі на розв'язання якісь нові поетичні проблеми, а без чогось нового щож то за поезія. Пісня має широкий і загально-зрозумілий соціальний зміст, поезія порівняльна до пісні індивідуалістична і зрозуміла небагатьом. Підходячи до пісні з вимогами як до поетичного твору ми в найкращому разі цінимо в ній цікавий і своєрідний примітив. Спроби стилізувати поезію під пісню стару народню або неоселянську частушку звичайно бувають невдалі. Зрідка вони утворюють надзвичайне, але знов таки цілком одиноке неподібне тоді для інших і непотрібне дальшим спробам поетичне явище—стиль Тодоса Осьмачки, а в російській знамениту поему Блока, кілька разів перекладену й на укрмову „Дванадцять“. Архаїчне під старовину стилізування в Осьмачки лише позбавило його вірш зрозумілості, сучасне під частушку стилізування в Блока залишилось на незабудь про Жовтень безприкладним прикладом і все ж його не співають,

декламують речитативом. Плужанська поезія, вийшовши з села до міста, переховала певні згадки про співучість старої пісні. А. Дикому співучі спомини заважають інтимно сприймати місто.

Я піду по вулиці—
Де авто і трам
Може притулює де.
Не вернусь вітрам.

Ритмом сільської „вулиці“ про вулицю міську! Здається мав рацію „последний поет деревни“ С. Єсенін, переважтажуючи поезію селянською образковістю, не звертаючись до селянських ритмів і ніколи не стилізував він пісні.

Розгортаю килим—квіт
Мрійно-карим оком,
З вітром хочу молодіть
З буйним та широким.

А. Дикий хоче бути вічно юним, він чи не запитується у вільного вітра „что мне сделать, чтоб быть молодым“. Плужанська поезія надто легка спокушається на естетичний ідеалізм. Утворюється неприродне поєднання селянської безпосередності з символістичною старо-міською штучністю. Загальний стиль

поезії А. Дикого терпить саме від згаданого поведіння і йому конче потрібно переглянути свої та ще не власні, бо позасвідомо засвоєні, стилістичні ознаки. Але чи треба відмовлятися йому (і не одному йому!) від пісенності і писати просто грамотні вірші середньої якості? Чи краще вже розбити собі поетичне чоло об нерозв'язану може й не розв'язану проблему утворення сучасної пісні.

Хай розсудить сам співець. Поки що варт йому нагадати, що коли пісня потребує в першу чергу мелодійної співучості, то поезія вимагає передусім виразності — змістової та образової. „Огонь цвіте“ показує, що автор його вправляється переважно в галузі мелодійності і дійшов певного успіху саме тут. Образовості ж А. Дикому надто бракує і він її позичає де може, навіть, у старого романтизму. Війна в нього бачте не що інше як „кравивий бал“ (35 ст.).

А. Дикий видав першу збірку поезій і через недавні впливи не знайшов одразу власного тону і властивого йому жанру та до того ж спіткнувся на нерозв'язану завданні, що

його ми вище відзначили. А проте поодинокі уривки доводять, що молодий автор може виявити непримусовану поетичну спостережливості.

Ог майже цілком хороша в нього поезія „Осінь“. Гарно що він убачив у поезії з чудовим назвиськом — „Живу“ — перед майбутнім „завісу, димову завісу“. Що до звукової техніки А. Дикий дав не погані зразки алітерацій, хоч і надто простолінійні — „на клунях клементи дедек“ наприклад. З піснених спроб за найоригінальнішу вважаємо ми „Чи скоро знов“. Вона дає натяк навіть на те, що завдання утворити сучасну пісню надається принципово до розв'язання.

Загалом розглядаючи збірку, можна закинути авторові деяку зайву сентиментальність оспівування („клоне голівоньку кожна рослинонька“ приміром). І нарешті вживається, що А. Дикому треба точніше відзначити собі поетичний фах — важко розпізнати ким він хоче бути, співцем села чи поетом міста, селянські міські мотиви змагаються один з одним надто ще неврівноважно.

М. Доленго

КЛИН КЛИНОМ...

(п'єса — буфонада В. Товстоноса „Смерть Тараса Бульби“ ДВУ, 1926 р.)

В. Товстонос в своїй книжці „Смерть Тараса Бульби“ виявив як найкраще трагікомізм і помилковість поглядів представників старої сцени, і підкресливши ще раз, що зі зміною життєвих форм міняється й відношення до форм мистецтва. Сьогоднішнього глядача, представника віку радіо, аж ніяк не дошкуляє Тарас Бульба з його люлькою. Короєнський зміст п'єси. Герой п'єси, режисер провінційального аматорського гуртка „знаменитий артист, режисер і корихвей Никанорович Трясло“, знаючи, що п'єса „Тарас Бульба“ стоїть у списку заборонених, на день свого „беніквісу“, скористувавшись від'їздом завідателя відділу, „обмахрав його заступника“ — коли „Тарас Бульба“ не рекомендований, так можна виставляти „Смерть Тараса Бульби“. І от перед глядачем проходить життя тих аматорів, що мусять от зараз підняти завісу й почати грати вже п'яту дію п'єси. Одяг, грим, жаклива „малоросійська мова“, побут, декорація все це і між самих учасників п'єси викликає сумнів. Але герой Никанорович їх заспокоює: „Війська нам багато не треба. Паля та Хрося такий тарарам здіймуть, що й мертвий не влезить“.

А як далі один з аматорів, Рудольський, зауважує: „Ми бачимо, що нове життя увійшло скрізь, а нас воно обминуло. Ось ми тут зібралися мов недобитки й що ми даємо? Нічого. Життя наше старе, міщанське, як і наш старий репертуар. І вчора гречаники і сьогодні гречаники. Треба вчитися, або розійтись по шевцях, по кондитерських“ — на це Никанорович каже: „Сором! П'ять літ граю, товчу одне й теж. Уся моя наука в тому, що „я тебе вб'ю“ треба казати грізно,

а „я тебе люблю“ — треба вимовляти ласково та ніжно і хочти мене вбий — далі Бульби не поїду... Куди йти? Хіба на баштани за пугало?!“

І п'ята дія йде — тричі стріляє Бульба „з пустого руж'я“, статисти за сценою „делают польську війну“.

Далі вижуть Бульбу до голоблі.

Та не всіли ще й вузлів зав'язати, як вітає артист Сагайдачний повідомляючи, що їде завідувачий. Бульба уривається з своєю голоблею з сцени і вже по тому згадавши про публіку, опускають „занавеску“. Та замість лиха якогось — Никаноровичу прислав завідувачий бенефісний дарунок — шапку.

Еся дя ситуація — шахрайство. байдужність публіки, сумнів розумніших з акторів, оця шапка для старої голови в день сорокап'ятилітнього ювілею так впливають на Никаноровича, що він зрозумів, усе й з плачем кинувся на сцену, промовивши до публіки: „Шановні громадяне! Що було — ви бачили. Грав я щиро по совісті, та щось воно не тее... не тулиться. Я, старий, обрид самому собі, а оця п'єса ще старіша... Час їй в архив лягти, як і отим, хто по тому згадавши вам нове живе слово. Вибачте мені старому продажникові старого театру“.

Можна написати не одну критичну статтю на старий театр, розлаяти і широко оповістити на периферію, та не справлять ці джорі тії ролі, яку чинить оця невеличка комедія. Раз уздрівши її, публіка й самі аматори разом з публікою зрозуміють, які є недооречності в старому „малоросійському“ аматорському театрі та як ці недооречності усунути, звичайно, не руйнуючи самої ідеї існування побутового театру.

В. Муринець

БІБЛІОГРАФІЯ

Матвієнко - Овчаренко - Муринець - Степовий. Опеклися. Комедія на 3 дії. Видавництво „Рух“. Театральна бібліотека № 67. 1927 р. Ціна 30 коп.

Голова сільради Бовкун, бувший городовик, злигався з гуртом куркулів й чинить всякі зловживання, навмисне гальмує переділ землі. Незаможники з червоноармійцем Петром на чолі, забачивши, що власними силами їм не перемогти куркулів, пицуть дописа в газету. Тим часом Бовкун та його приятелі нападають увечері на хату Петра, маючи намір його вбити. Петро тікає через вікно, їде до міста і привозить міліцію.

Як бачимо ця п'єса повторює в основному схему багатьох п'єс з циклу сількорівських, хоч значно краще за інші і детальною розробкою сюжету й змалюванням сільського побуту.

Автори подбали, щоб дати кожній дівчій особі цільний образ живої людини, вимальовуючи багато побутових деталей до кожної з них. Отож деякі треба визнати цілком вдалим (Омелько, Гнида, Параска), інших добре накреслено, хоч і не розвинено цілком.

Треба зазначити, що деяка перегрузка основного складу людей стояла на перешкоді виявити як слід окремі постаті, відтінити характери дівчих осіб. От, приміром, писар Перепийвода і Вишкварка мають у п'єсі власне одне призначення, — рівнобіжні постаті: куркульські попихачі, що за чарку горілки та обгризки з їх столу годні все зробити; обоє п'яниці, обоє упадають біля Мокрини. Скоротивши одного з них, авторіві легше докладно виявити другого (більше тексту лишилось би), а глядачеві було б легше слідкувати за однією особою. Такі ж рівнобіжності маємо серед груп куркулів та незаможників.

Значно краще удался куркулі. А Петро, проводир незаможних, вийшов цілком блідий.

Персонажі п'єси загалом не є оригінальні, на багатьох лежить відбиток запозичення з класичних творів старого українського репертуару. Омелько списано з острозжа в „По ревизії“, Перепийвода — близький родич писаря з „Бурлаки“.

Написано п'єсу нерівно. Жвавий діалог та швидка зміна подій чергуються з млявими сценами, нудними балачками. З цього погляду краща 3 дія; хоч загалом помітно, що кращі з боку театральної техніки сценки автори навмисне зберігають на кінець дії, — всі початкові сцени нудні.

Грипа за інші — друга дія.

Місце дії вибрано невдало для головної події — замаху на сількора. Бо в такому людському місці не ризикнули б куркулі робити напад. Замах куркулів на Петра не підготовлено як слід.

Початок дії розтягли без міри, вивівши на кін сільську вулицю з піснями, що власне не має безпосереднього відношення до п'єси.

Ця ж таки 2-га дія випадає з загального ктилю — жвавої комедії і переходить на прицинді у драму.

Загалом „Опеклися“ є річ безумовно придатна для постановок на селі та в міських клубах, краща за інші — хоч поява її не є щось особливе, видатне.

Л. Болобан

„Люде“. Збірка творів. М. Охтирка. т. 3.000, 72 с., 50 к.

З цікавістю береш до рук збірку провінційних творів, бажаючи побачити, чим живуть на місцях. Перечитавши, з розчаруванням констатуєш убогість. Почувається, що „люде“ занадто відстали й від сучасної поезики, і від життя, і навіть від граматики та елементарної поезики.

Почнемо з прози. П. Алампієв (плужанин) дає нарис „На тормозі“. Обідраний студент, ідучи під мороз п'яним, на тормозі прикриває шинелею хвору жінку, переживаючи насолоду від своєї гуманності, а потім оказалось, що то просто — біла велика сумка. Увесь авторський заряд пропав даремно. Задум не має виправдання, хоч він і не без життєвих рис.

Полярний, що дав вінєтки творів і великим знаком запитання оздобив обгортку, поставивши під нього ніби символічно весь зміст цієї збірки, під Хвильового та Копаценка подає шкиц „Класова свідомість“. Квіточка Фаня входить у комсомол для того, щоб Сенька, „парень грубой“ (таких жаргонів і русизмів повно), її тм спокусив. Од аборту вона помірає. Спочатку ніби є натяки на художність, а потім усе переходить у банальну натяжку.

Такою ж натяжкою звучить і нарис „Пляшечка“ М. Хлопенка. Двоє революціонерів у в'язниці б'ються за пляшечку з отрутою. Неприродні пози, перебільшений трагізм, „дрижачі“ зуби, мало природнього.

Ближче до життя лише „Гроза“ Толя Хуртовини. Незаможники заводять культуру хліба на полях, мають добрий урожай, а куркулі служать молебні від посухи. Гроза майже все винищує, але незможники заводять комуну (протокол їхній — зразок неписьменности, зайвої в книжці, що, певне, піде до рук селян). Звичайно, і туг багато від агітки, чимало утрировки, але, хоч якісь надії є.

З поезією справа стоїть не ліпше. Полярний почавши з „піонерів“, витриманих ритмом під марш, переходить на мотиви під Сосюру („Пасинки землі“), та під Тичину („Мати“), з характерними для останнього реліг. образами і навіть ритмом, коли, напр., віршик „В дорозі“ несподівано обривається: на слові „ніч“, що асонує з попереднім „Бердичів“. У Криму він бачить „циліндри“ і вуалі. Гори там регочуть „ехом“. А все ж ці поезії — ліпші за його прозу. Один з авторів навіть зразком наслідує старим. Р. Попільнюх переспівує Кольцова („Потяг“), Некрасова („Де брукром греміли автобуси“, „Над річкою прозорою), хоч і дає трохи сучасности в змісті.

Трохи музичніші вірші В. Тихого, хоч у нього й відчувається вплив Сосюри в мелодії, але тематика (природа, „учпункт“, згадка про матір, про сільську працю) у нього — інтимна. Він чи не ліпший з усіх тут.

„Червона дума“ О. Хотиненка — зразок радянської патріотики. Так і пригадується „Русин-воєв“ А. Могильницького з першої половини 19 ст. (див. Хрестоматію Плевака т. 1), або підпис під лубочним малюнком русько-японської війни. Стара техніка, поверхове оброблення теми, схематичність, та до того ще й розтягнуто.

За В. Поліщуком іде в динамічний ритмі Т. Хуртовина, не зовсім вдало випробовуючи себе на невеличких віршиках („Навчителька“, „Трамваями, авто“ і ін.).

На всій збірці відчувається брак редакторської руки, вузькість лексики, незнання елементів правопису („мате“, „опровержма“, „мабудь“, „сходе“, „царапа“, „у скель“, „розгладе“, „на томісць“, „Парадін“, „маненькою“, „селяне“, „осе“, „ехо“, і т. п.). Слід би ознайомитися авторам з „увагами“ О. Куріло, чи хоч би з елементарними справочниками.

Нехай цей перший непевний крок далі стане міцнішим, з'єднавши цих людей, що, очевидно, цікавляться письменством, у спільній праці.

Ів. Капустянський

Погрібняк М. Нашим діткам загадочки. 36. І. ДВУ. 1926. 12 стр. 30 коп.

Для малих дітей у нас так мало літератури, що кожній новій книжці щиро радієш і вташ її як ластівку весною. Це ж можна правду, трохи не на все повне серце, сказати і відносно однієї книжки. Позитивного в ній те — що вона не дуже дорога, видана в дві фарби, прості, елементарні (як для малих саме дітей) малюнки. Але — трохи невдалий текст. Загадки втрачують свій сенс, коли до малюнків, які вже єсть розгадка, додано такі прості й надто вже немудрі загадочки. В той же час ці загадки довгі, не завжди у них звучний легкий до початкового читання вірш. Ми думаємо, що малим дітям ці вірші тяжко буде не то що читати, а й розуміти, коли хто з дорослих буде голосно декламувати. А проте — лаяги книжки все-ж не слід. На безриб'ї і рак риба.

Мих. Марусик

„Молодняк“ літературно-мистецький та громадсько-політичний журнал. № 1. Січень. 1927. Харк. „Радянське Село“. 110 ст. ціна 50 коп. За редакцією Ол. Громова, Б. Данімана, П. Грубляевича, А. Хвилі, П. Усенка. Тир. 3.000.

... „Над нами ще й досі тяжить оте „пужанство“, панування сільських тем і образів“ — визнає тов. Момот в програмовій бойовій статті „Літературний Комсомол“.

Коли Іван Момот загострює загальом свою статтю проти Пуга, то В. Коряк (ст. „Василь Блакитний“) і А. Хвиля (ст. „Блакитний і Чумак“), даючи цікавий матеріал про В. Блакитного, як поетичного і художнього ідеолога, загострюють свої висновки проти „Вапліте“

(зокрема проти М. Хвильового, що написав передмову до збірки поезій В. Елланського). Теж саме загострення помічається в статті Б. Коваленко „Червоною дорогою“ і в літусмішці Ю. Вухналя („Марс“).

Все це свідчить про те, що Молодняк ставить своїм завданням бойовим способом вести свою лінію в галузі літератури. За це його можна ліше вітати. Тим часом, коли візьмемо літературну продукцію, що вміщено в ч. 1 „Молодняка“, то бачимо, що ця продукція є наочна ілюстрація до слів Ів Момота, що з них ми почали. Дійсно, як що не рахувати поезій Е. Еллана (Молоді привіт, На п'ятий рік, Десять грають хвили), Олеса Донченко (Гето), М. Дубовика (Горіння) — вся тематика і образний матеріал інших поетів (Масенко, Терен, Я. Гримайло, „Це не мрія“, „Крез“, Шульга — Шульженко, Олекс. Влизько, Микола Шеремет, Дм. Гордієнко: „В дощ, Замрія“, Ів. Гончаренко „В туманах осінніх“, П. Голота „Будні“) — це є виключно плужанського походження. Оповідання Марка Дієва: „Нива“ теж найкращий матеріал для „Плужанина“. Таким чином для більшості молодняківців підходить назва „Плужанський Молодняк“.

Повість А. Первотайського („Земля обітована“) стоїть в цьому відношенні на межі і, хоч не трактує тем індустріального міста, але все ж таки бере міський, а не сільський сюжет. Добре знання побуту єврейського ремісництва і цікава фабула (життя безпитульних) робить „Землю обітовану“ — головним твором журналу. Первотайський влучно перериває епічний стиль повісті ліричними поезіямк в прозі. Ось приклади:

Єрухім заснув. Довго сиділа мати над сином. За немигими давно шибками розвітала літня ніч зірками, а в кімнаті темно... і впав сум вагою на старечі плечі матері...

О, моя мамо!

Життя вагою лягло на плечі твої, а очі випив сум...“ (ст. 17)

або:

Сходило сонце холодне на сході і заходило сонце холодне на заході, день минув, пропав...

Ще будуть дні турботні і радісні, ще будуть дні вогнені і хвилясті.

Дій, доле, днів як бурі, днів, як вогню як сонячного саява, щоб життя вирувало вогнем, і бурею, і сяйвом, щоб життя зробило нас невмиручими“. (ст. 27).

П'єса О. Донченка: „Комсомольська глушина“ не стоїть на височині вимог театральності не своїм сюжетом — він вартий кращої обробки, — а схематичністю дієвих осіб, що не являються живими істотами, а якимись абстрактними особами „в собі“.

Техніка видання добра. Хроніка і бібліографія цікава. Отже побажаємо „Молоднякові“ більшої індустріалізації і одночасно меншої ворожості до „плужанства“, бо „плужанство“ це те, з чого починається „Молодняківство“, а в цілому і Пуг і Молодняк повинні бути ідеологічно цілком однаковими організаціями і відрізнятися тільки напрямком своєї роботи.

Т. Степовий

Життя й Революція № 11. Листопада. 1926 ДВУ. Щомісячний журнал громадського життя, літератури й науки. Ст. III, тир. 3.500. Річна 70 к. Ред. колегія: О. Дорошкевича, М. Терещенко і Є. Черняк (відп. ред.)

Журнал має на меті: 1) „знайомити читача з досягненнями українського та чужоземного мистецтва“, 2) подавати цікавий матеріал з політики, економіки, марксознавства й наукових та технічних досягнень. Журнал має на меті орієнтуватися на „широкі кола низового активу“, на „передових селян і робітників“, на „громадсько-активну інтелігенцію“.

Треба визнати, що з кожним № „Ж. і Р.“ все більше наближається до виконання цього програму, все ближче стає до сучасного життя і до пролетарської революції. Проте і зараз це наближення на 100% реалізовано лише в пункті 1-му—яй то не в художньому, а в статейному відділі.

Статейний відділ: „Культура, мистецтво, побут“, дійсно, є повнокровний і цікавий. Маємо цікаві змістовні статті **Я. Савченка** (Дмитро Загул), **С. Савченка** (Еміль Верхарн), **С. Гаєвського** (Полемика про зміст і форму та сюжет), **Г. Черняхівського** (Кілька думок неспеціаліста про школу й літературу).

Стаття **Я. Савченка** малює нам еволюцію символіста **Д. Загула**, який, „почавши свою поетичну діяльність з ідеалістичного витрактування світу, не прийнявши передреволюційної дійсності, що була позначена явищами громадського розкладу й замирання соціальних процесів,—він під натиском цих причин втратив внутрішні відпорні сили, розгубився в нездоровій громадській атмосфері. А як результат цього поет потрапляє на шлях споглядального, пасивного ставлення до життя, на шлях песимізму й містики. Революція дає йому здоровий соціальний ґрунт для нової творчості, що вже цілком пройнята інтересами, завданнями та енергією пролетарської доби“. **Д. Загул**, як відомо, тепер член Плуга.

С. Савченко дає вичерпуючий—в межах 8 сторінок—соціальний аналіз творчості **Е. Верхарна** і—що дуже цінно—еволюцію цієї творчості під впливом оточення. Взагалі такі статті, що знайомлять з чужоземною літературою—це найбільша заслуга „Ж. і Р.“, бо, здається, лише цей журнал поставив собі завдання—тримати читача в курсі чужоземної літератури. Для цього вміщено також в цьому числі—поезії **Верхарна** (**Бунт**, **Місто**) в перекладі **М. Терещенка**.

С. Гаєвський своєю статтею зробив корисну працю систематизації величезного матеріалу в питанні про зміст і форму, не давши, правда, розв'язання; правда, це й не було його завданням,—а показати: як зійшли на манівці теоретики мистецтва в цьому складному питанні, де без діалектики обов'язково

знайдеш тільки „ялинову шишечку“ в розкопаній могилі—це автор показав як найкраще.

Стаття **Г. Черняхівського** ставить проблему літературознавства в школі. Стаття цікава не тільки для педагога, а й взагалі для пересічного читача, що ставить собі завдання найдоцільніше використати свій час для ознайомлення з літературою.

Коли статейна частина першого розділу („досягнення українського та чужоземного мистецтва“) витримує критику, то з відділом „Красне письменство“ як в попередніх так і в № 11—не все гаразд.

Ні поезії українських поетів, що вміщені в рецензованому № (**Фальківський**—„Нас тільки сотня“, **Косяченко**—„Жовтень“, **П. Тичина**—„З кримського циклу“, **П. Чорний**—„В саду“, ні прозовий матеріал **К. Поліщук**—„Людина і собака“, **Чайківський**—„Краще смерть та неволя“) не відбивають ані життя, ані революції. Враження від цього відділу якесь невизначне: гарна форма—поганий зміст—поганий, звичайно відносно: з точки зору того бурхливого процесу творчої праці, що відбувається зараз в радянських країнах. Видно, що автори не приймають безпосередньо участі в цьому процесі. Тут якась трагедія: ті, що приймають, яким є що сказати—не вміють писати або не мають умов, щоб писати, ті, що вміють писати і мають час—не мають чого сказати—пишуть не про те, що робиться навкруги, а про те, що вони переживають або пережили в своєму бідному на соціально-виробничий досвід і багатому на досвід індивідуалістичний—житті. Ця хвиба найбільше відбивається як раз в „Житті і Революції“—більше ніж в інших часописах.

Відділи „З нашого минулого“ (**О. Пулін**, „Український друк та царська цензура“) і „Політика, наука, техніка“ (**Попов**—„Село та господарче будівництво пролетаріату“, **П. Борзаківський**, „Дніпрельстан“, **П. Бензя**—„До історії революційного руху на Україні“, **Ю. Михайлів**, „Шляхи української кераміки“) —якісь випадкові—видно, що втеці редакторів матеріалу для цього відділу обмаль і приходиться живитися тим, що попаде під руку. У всякому разі для людини, що читає цей відділ, дуже мало про минуле ще менше про політику, крихти техніки і майже ніяких слідів науки. Притягати постійний склад робітників для цього відділу—це необхідний й крок для більшого „усучаснення“ цього відділу. Зате влучно введений відділ „З поточних нотаток“—подає хроніку в кращому вигляді, ніж по інших журналах, де вона розбивається на дрібні замітки. Відділ „Серед книжок та журналів“, як і по інших часописах, треба було б поширити, але це вже не вина редакції—7 аркушів журналу не дозволяють. Техніка видання—гарна.

Т. Степовий

ХРОНІКА

ПО УКРАЇНІ

Літературна студія при ЦК Плуга

Що п'ятниці регулярно відбуваються засідання літературної студії при ЦК Плуга. Робота студії йде за строго виробленим планом, визначився певний склад студії так із членів Плуга, як із студентської молоді — студійців, що постійно відвідують засідання і беруть активну участь у розробці тих завдань, що накреслено в плані. Завданням зимового сезону поставлено розробити всебічно питання з теорії прози. Вивчення теорії прози проходить під знаком композиції, при чому спочатку провадиться знайомство з тими чинниками, що відіграють ту чи іншу роль в композиційному побудованню творів, щоб далі перейти до з'ясування ролі цих чинників у цілій літературній композиції (Теми — роля сюжету в композиції, портрет і пейзаж у композиції, герой і композиція і т. д.).

Ознайомившись також із ролю стилю у творів, зокрема з проблемою казку, студія має перейти до розгляду прийомів будови окремих оповідальних жанрів — новели, романа в цілому. І нарешті спробує перейти й до питання соціології стилю оповідального жанру, знайомлячись з тими теоретичними роботами, що є в науковій літературі що до цієї проблеми.

Накреслені завдання проробляється шляхом доповідей, що, подаючи теоретичні твердження різних авторів, прикладають їх до аналізу літературних творів теперішніх і дореволюційних письменників. До цього часу вже пророблено кілька доповідей про сюжет і фабулу (А. Панів, Хуторський) про портрет (т. Кивенко). Здобуті з доповідей теоретичні відомості зразу ж практично прикладається до розбору тих літературних творів, що зачитується на студії. Так, детально обговорено твори т. Гуцала — Молода сила, т. Минка — Записки селянка Тині вчорашнього; т. Гнатенка — Останні подихи, т. Ясного — Під метелицю, т. Жилка — Чудо, т. Гедзя — Парадиз, т. Кузьмича — Вистава, а також вірші т. т. Дикого Шмигельського, Троянкер, Сосяри та інші.

Підход до роботи з боку членів студії серйозний і обіцяє дати добрі наслідки.

Ю. С.

„Молот“ у Полтаві

Центральна група літературної організації „Молот“ так таки й до самої своєї смерті не встигла себе виявити і не залишила по собі жодного сліда. В той же час периферійні групи „Молот“ як де і досі існують набравши значіння вже не філій, а самостійних літературних організацій. Такою єсть і Полтавське об'єднання молодих письменників. Полтав-

ський „Молот“ видав навіть свого маленького Альманаха, досить невдалого і бідного, організація провадить в Полтаві літературні виступи, погоджує свою роботу з Полтавським театром та хорами. Із членів „Молота“ назовемо т. т. Лавруніва, Коршуна, Кемаха, Роїна, Перелетного, Косенка, Рабіновича, що беруть найактивнішу участь у виступах „Молота“ і користуються в аудиторії певним успіхом. Можна думати що з утворенням Харківської групи „Молодняк“, молотовці стануть теж молодняківцями, а тісний дружній зв'язок допоможе полтавським молодим письменникам набути собі більшої кваліфікації, і на далі, коли не випусками окремих альманахів, то участю в журналах і газетах показати своє літературне обличчя та досягнення.

Б.

„Червоний перець“

При газеті „Робітничка газета Пролетар“ має виходити в Харкові з січня двохтижневий журнал сатири й гумору „Червоний Перець“. Журналом керує редколегія в складі: Остапа Вишні, Б. А. фшциця, А. Хвиля. Журнал буде типу російського „Крокодила“, виходитиме в дві фарби, художньою частиною керуватиме художник Анатоль Петрицький. До участі в журналі запрошено кращі літературні й художні сили, а на технічний бік звернено особливу увагу. Треба відмітити, що Радянська Україна зараз має величезну потребу в такому гумористичному журналі. Успіх „малих фейлетонів“, що з щедрої руки Остапа Вишні тепер заведено майже по всіх округових газетах, успіх гумористичних різних видань — є кращим показником того, що суспільство потребує сатиричного й вдалого гумористичного видання. Крім того ми вже маємо немало досить випробованих гумористів (Юхим Гедзь — Черкаси, Іван Підкова — Суми, Василь Усенко — Київ, Павло Нечай, Антоша Ко. Остап Вишня — Харків, Юрко Ухналь — Комсомольська преса і т. п.), що досі знаходили для себе місце лише на сторінках газет та зрідка в журналах по веселих сторінках.

Передплату на „Червоний Перець“ встановлено дуже дешево (на один місяць — 30 коп., на 3 — 80 коп.), що так само повинно бути не малим стимулом широкого розповсюдження журналу.

В АРМУ

До Всеукраїнської Виставки АРМУ в м. Харкові (в лютому та березні 1927 р.) відбудуться місцеві виставки філій АРМУ в Дніпропетровському, Києві та Одесі.

Виставка Київської філії, до участі в якій запрошено також і окремих митців, що не

входять до складу АРМУ, відбудеться на початку січня м-ця 1927 р з відділами малярства, архітектури, скульптури та художньої промисловості (кераміка, текстиль і т ін.).

Бюро Одеської філії АРМУ, разом з Бюром „ИЗО“, „Робмиса“, влаштовують

у м. Одесі виставку театральнo-декоративного мистецтва в січні м-ці 1927 р.

Місцева виставка відбудеться в м. Одесі наприкінці січня м-ця 1927 р. при участі основної маси художників Одещини.

Х.

ПО СРСР

Позов автора задоволено

Письменник Євдокімов здав був редакції журналу „Октябрь“ (Москва) уривки з свого роману „Колокола“. Частина їх було видруковано, а частина — не пішла. Тоді Євдокімов подав позов до суду. В суді представник редакції заперечував в тій спосіб, що увесь, мовляв, роман Євдокімова уже видно окремою книжкою і таким чином, коли за уривки

Бернард Шоу

видатний англійський письменник, який восени 1926 року відсвяткував 50-літній ювілей своєї літ. діяльності

платити, то це буде рівно подвійній оплаті авторського гонорару. Але місцьком письменників, який захищав інтереси Євдокімова, пояснив, що в практиці письменницькій встановлено, що раніше автор друкує свої твори уривками по періодичних виданнях, а вже потім — окремою книжкою і що це не повинно відбиватися на гонорарі. Суд визнав доводи місцькому ґрунтовними і позов Євдокімова в сумі 605 карб, за здані „Октябрю“, хоч і невидруковані, уривки з роману.

Наслідки Білоруського конкурсу на п'єси

В білоруській пресі подано наслідки конкурсу на п'єси для сеча, що був улаштований Управлінням Політосвіти Н.О. Білорусі. Всього надіслано було 90 п'єс, з них білоруською мовою — 40, єврейською — 13, польською — 5 та російською — 32. Вимогам журі не задовольняє а ні жодна з п'єс. Більш-менш придатні до друку — 8 п'єс, які ще треба добре переробити. Ці 8 п'єс і вирішено видати окремим збірником, виплативши звичайний гонор-р. З них білоруською мовою буде видано 7 п'єс та одна — польською мовою.

Вірменська письменниця Забель Ісаян

Недавно Москву відвідала відома письменниця — одна з перших жінок Турецької Вірменії, що дістала вищу освіту — Забель Ісаян. Народилася Ісаян в Константинополі р. 1878 і вже 14 років переїхала до Парижу, де поступила до Сорбонського університету. Беручи участь у революційному русі, вона мала змогу повернутися на батьківщину лише після скинення Абдул-Гамід 1907 року. Як письменниця Ісаян набула популярності ніякою романів та оповідань, як „Чадра“ (з життя турецьких жінок), „Серед трупів“ (в сюжет покладено історичну подію — погром вірмен в Кілікії), „Коли вони більше не люблять“ і т. ін.

Повернувшись у Вірменію Ісаян прийняла активну участь у політичній діяльності по організації жінок, але скоро після реакції мусила утікати знову до Парижу. Тут як раз і виявила вона свій письменницький хист.

Зараз Ісаян розпочала велику мандрівку по Радянській Вірменії і СРСР.

Літературне життя Сибіру

З осені відновила свою роботу Іркутська літературно-художня організація письменників (ІЛХО). Що тижня відбуваються збори, намічено виступи по робітничих клубах, в літсторінках газет „Советская Сибирь“ і „Власть Труда“. В останній газеті заведено окремий розділ „Література, наука, мистецтво“. В цьому розділі бере участь проф. Азодовський, що написав статтю-критику про письменників — сибіряків. Загалом до участі в газеті притягнуто кращі літературні сили Іркутська та периферії.

Почала працювати асоціація поетів м. Новоросійська. Асоціація намітила виступи перед широкою аудиторією. З членів організації

виділяються: поетеса Ніна Ізонгі (побутові нариси, вірші, віршовані сповідання для дітей), Шеренгін, Благодатний.

Вечір білоруської поезії і музики

17-го грудня в Мінську відбувся вечір білоруської поезії й музики. З докладом про головні етапи розвитку білоруської літератури виступив Цішка Гартни. Він охарактеризував роботу старих білоруських письменників, що провадили свою працю в надзвичайно тяжких умовах часів царату, далі перейшов до характеристики об'єднання білоруських письменників і поетів „Маладняк“ і в кількох словах торкнувся організації „Звышша“, що утворилася із невеликої групи письменників, відколовшись від „Маладняку“, поведла лінію вправо в питаннях мистецтва. Після доповіді виступали з своїми творами білоруські поети і було продемонстровано білоруським хором і музикантами різні пісні та вокальні номери.

П'ятирічний ювілей журналу „Полымя“

В грудні 1926 року сповнилося п'ятиріччя існування першого білоруського марксистського журналу „Полымя“ (типу нашого

„Червоного Шляху“). Журнал було розпочато в грудні 1922 року — в перший рік мирного культурного будівництва Радянської Білорусі. Фундатори журналу поставили перед собою мету: „оформити світогляд білоруських культурних робітників, притягти до білоруського культурного будівництва найсвідоміші кваліфіковані елементи з рядів білоруського пролетаріату та біднішого селянства, дати широкий шлях виявленню тим білоруським письменникам і поетам, що від старих нудних, сантиментальних, самотньо-куркульських народницьких мотивів перейшли до опису нового творчого життя. Дати шлях тим письменникам, що вже не шукають натхнення в ідеях незалежництва та в білоруській старовині“.

Треба визнати, що на день п'ятирічного ювілею „Полымя“ впевнено дійшло до своєї мети. Нині журнал об'єднує і лічить своїми співробітниками найкращі білоруські культурні, наукові та громадські сили, переводить марксистську лінію в питаннях мистецтва, культури і т. п. В сучасний мент журнал „Полымя“ є одною з цеглин того фундаменту, на якому будується культурно-громадське життя Радянської Білорусі.

Бета

Найближчі співробітники білоруського журналу „ПОЛЫМЯ“

Перший ряд (зліва): П. Трус, Іл. Барашка, А. Александрович, Ан. Вольни, Н. Чернишевич, І. Марук (секретар редакції). Другий ряд: Язеп Лосьик, Якуб Колас, Проф. Ігнатюк, Цішка Гартни (редактор), Янка Купала, А. Баліцький, Проф. Вольфсон, проф. Гредінгер. Третій ряд: Яз. Дила, М. Байков, Каган, Ал. Шлюбський, Ів. Цікевіч, Змітрок Бядуля, Вл. Чаржинський, Мих. Мядешка. Четвертий ряд: Ал. Цікевіч, Мих. Грамика, Шульман, Бихавський, Мих. Зарецький, П. Арешников, Алесь Гурло, проф. Герчиков.

Гумореска Антоші Ко

Ну тай хороше ж почуваєш себе, товариші письменники, коли ти, хоч би й плужанський поет, завагітнієш, скажемо, на монументальну поему і щасливо народиш своє літературне чадо. Іа ще коли оця твоя поема та співзгучна сучасній добі, та ще коли вона, оця поема, цілком ідеологічно витримана та ще й верлібром індустріялізованим написана. Тоді температура тобі скаже дужче ніж Валер'янові Поліщукові під час його літературної роботи, а серце цілними циками вибиває джаз-бандовські мотиви. Так і хочеться помчати на радіо-станцію, стати перед мікрофоном і гукнути на всю Україну:

— Алло!.. Алло!.. Говорить Харків... Алло!.. Відомий поет... Перпендикулярний, закінчив монументальну поему... і так далі і тому подібне.

От зі мною, товариші письменники, цими днями трапився приблизно така сама історія. Правда, я на радіо-станцію не побіг, але рівно о дванадцятій годині ночі схопив до рук телефонну трубку і затарабанив.

— Прошу, кажу, дати мені 4-21... Прошу мерщій дати мені 4-21...

Тим часом ще раз зиркнув на редакційний бланк журналу „Плужанин“, де було зазначено телефон ч. 4-21.

Подзвонила станція.

Стою я ото коло телефону, чекаю на секретаря редакції „Плужанина“, що днює й ночує в редакції, — стою тай думаю. Чому б мені, думаю, і не дзвонити о дванадцятій годині ночі, коли я до 996 рядка дійшов... Коли моя поема співзгучна сучасній добі, коли вона, моя поема, просто в ногу йде разом з комуністичною партією, з радвладою і з профспілками. Це ж не аби-яка подія на нашому літературному фронті.

Коли це чую — клацнуло в редакції. Думаю, секретар зняв з підойми телефонну трубку. Слухаю — сопє в телефон, активно сопє. Далі, чую, — позіхнув на весь рот, плюнув на-бік і знов сопє. Я слухав, слухав, та й не втримався, кінець-кінцем. Людина, думаю, вже три ночі не спить, написала співзгучну сучасній добі річ, а тут таке, можна сказати, бюрократичне відношення. Я як гукну в телефон:

— Годі, кажу, вам сопіти, триста алітерацій вам у ваші секретарські ніздрі!.. У мене, кажу, — температура скаже... От-от народю...

Коли це чую сонний бас:

— Ви не туди, каже, потрапили... Дзвоніть до родільного притулку...

Та й повісив трубку.

А мені, товариші письменники, аж голова обертом пішла від такої розпробюрократичної відповіді. Кров ударила мені і в голову, і в ніс, і в інші автономні частини мого письменницького тіла. Чекай-же, думаю, голубчику!.. Ось я докінчу свою поему, тоді ми з тобою іншим тоном поговоримо.

Сів я до столу і за п'ять хвилин дописав фінальну строфу. Далі кинув очима по всіх сторінках моєї поеми. Ні, це не аби-який твір — це ціла доба. Тут вам — і лінії, і фарби, і музика, і тільки чорт його зна чого тут нема. Посуньтєся, думаю, товариші. Сосоро та Тичино, посуньтєся трошечки: дайте поетові Перпендикулярному почесне місце на Олімпі. Отак собі міркую, а очі мені аж горять, серце барабанить, руки тягнуться до телефонної трубки. Дзвоню.

— Прошу, кажу — дати мені 4-21!..

— По двонила...

Припав я своїми письменницьким вухом до телефонної трубки й чекаю. Чую — зняв трубку, відкашлюється й знов сопє. Далі чую (о, скандал!) — двос їх там сопє, аж на чотири ніздрі сопуть. Потім давай шептатися між собою, хіхікаючи, так неначе я зовсім і не чекаю на відповідь, неначе я й не писав монументальної поеми. Я чекав-чекав, слухав-слухав, а далі як затупаю ногами та як закричу:

— Я, кажу, — три ночі не сплю!.. кров'ю схожу!.. А ви шури-мури заводите в редакції, п'ятьсот асансів вам у ті місця, якими ви смієтєся...

А бас сердито:

— Ще раз, каже, говорю вам: одчепітьєся ви зі своїми родинами... Я вам — не пупорізка, не акушерка і не родільний притулок.

Та цок трубкою — повісив.

А я трах кулаком об стіну. Тисячу, думаю, згукових повторів у твою бюрократично-секретарську голову. Та знов до телефону:

— Прошу, кажу, даги мені 4-21!..

— Подзвонила...

Чую на цей раз секретар сердито шарить за трубку.

— Алло! — кричить... — Кого там чортяка мордує?..

А я аж зубами скрегочу. Що це, думаю, за такий інквізиторський тон у розмові з відомим поетом, чию фотографію було вміщено в журналі. Я як крикну йому в телефон:

— Бюрократ ви, кажу, мільйон архаїзмів вам у ваші секретарські легені... Я кров'ю схожу...

А він мені:

— Та пішли ви, каже, к чорту!.. — Та й повісив трубку.

Я неначе сказився на той час. Говорити, думаю, не хоче зі мною, нещасна редакційна тулька. Не сів, а просто бубухнувся на стілець. На праву ногу — черевик, на ліву — черевик, на спину — пальто, а на голову вже й не пам'ягаю що та й подався до редакції. Сосюриною „Залізницею“ помчав на Пушкінську ч. 21, Тичининим „Вітром з України“ влетів до редакції „Плужанина“ і просто до секретаря, що дремав над папкою „Графомани“.

— К чорту, кажу, посилати мене, мільярд варваризмів у ваші секретарські артерії?! А він витріщив на мене свої заспані очі!

— Хто, питає, вас посилав?

— Ви, кажу!

— Коли?

— Тільки що, — кажу. — В телефон...

— В телефон?.. В який?..

— 4-21, кажу, — 4-21!..

А він упав головою просто на папку „Графомани“ та як зайдеться сміхом, як зайдеться:

— Ха-ха-ха... Ха-ха-ха!..

А я неначе на гарячих цвяхах танцюю.

— Чого ви, кажу, регочете, трильйон метрів Поліщуківського верлібру вам у ваші секретарські нерви?!.

А секретар:

— Ви, каже, дзвонили до приватного помешкання...

— Як то, — кажу, — до приватного помешкання?.. А на бланках у вас який телефон стоїть?.. 4-21?..

— 4-21... Але поки-що цей телефон стоїть у приватному помешканні...

Та знов:

— Ха-ха-ха!..

А я круть до дверей, та мерщій хода з редакції. Чорт, вас думаю, розбере, куди до вас дзвонити. Ще до ДПУ дозвонився.

Красенько вам дякую!

Од редакції: редакція „Плужанина“ не заперечежє можливості такого факту. Дійсно, телефон ч. 4-21 якийсь час стояв у приватному помешканні. Але зараз його перенесено до редакції. Шановний фейлетоніст може в цьому переконатись, коли подзвонить тепер до редакції.

ПОЧТОВА СКРИНЬКА

ВІДПОВІДІ РЕДАКЦІЇ

Гладкову Ан. (Сквира), **Запарованому С.** (Верхнячка), **Постолові С., Гірководі Г.** (Н. Сенжарівка), **Чоботар Ревмірі** (Прилуки) — вірші до друку не підуть. Слабі технічно. Радимо більше читати гарних поетів, зазнайомитися краще з теорією прози та поезії.

Певному І. „Сірома Трусик — не піде. Довге й невиразне. Алегорії не скрізь у вас удалися, та й не можна писати так поезії, щоб їх було зрозуміло лише з спеціальним „ключем“. Виходить уже не поезія, а відгадування ребусу, до того ж не з усіма символами можна й погодитися.

Гірманові І. (Чернігів). Вірш „Поруч“ не піде ні в нас, ні в „С. Г. Пролетарю“. Шаблонне надто й нецікаве, не переконує читача з художнього боку.

Тарасюкові М. (Федюнівка). „На що було заключати“ — не піде. Немає змісту.

Кошовому Олесеві. Рецензія на книжку В. Поліщука „Радіо в житах“ вже застаріла, до того ж ви для книжку розглядали виключно як книжку для села. Автор книжку для села спеціально не призначав. Але деякі уваги ваші для автора цінні і ми рецензію передали йому. В № 2 „Плужанина“ 1927 р. ми заводимо відділ „Трибуна читачка“ де міститимемо відгуки читачів на нові книжки. В цьому відділі умістимо й вашу замітку „Про книжку для села“.

Панасенкові І. (Богодухів). Вірш „Я був молодий“ до друку не піде. Навіть коли б була й „сторінка початкуючого“. Вчіться, бо у вас багато ще суто-технічних хиб. Практичного у вашій пропозиції нічого не бачимо.

Крижкові Ан. (Лубні) Вірш „Дніпрельстан“ не піде. Ви переказали в коротких рядках без розміру й рими те, що писалося на цю тему в газетах, до того ж частину невірно передали. З писання вашого поезії не вийшло. Більше треба вчитися і читати поезій.

Піскунові І. (Чорнобіль). Вірші ваші дуже слабкі технічно;

Ви пишете:

„А наша школа пролетарська,
Цілком робітнице селянська,
Нас учать, як господарювати,
Та краще землю обробляти
Хлібів багато добувати.

і т. д. (рими йдуть усе подібні: продавати, помогати, добувати, народилась, відчинилась і т. д.). Таких рядків про вашу агрошколу можна написати безліч, але для чого ж писати це все. Нічого ж нового, цікавого, сбраного. „Гай“ — наслідування (і невдале) Шевченкові. До друку не годиться.

Паламарчуків Г. (с. Євтовці) Вірш „Перевибори“ надісланий нам „Радянським селом“ передано до редакції „Нової Громади“.

ВІД РЕДАКЦІЇ

За браком місця розділ „Література і школа“ буде в № 2.

Цей № розсилається всім тим передплатникам, що в 1926 році надіслали передплату на весь рік, чи на 2 половину 26 р. (замість зайвого подвійного № 8 — 9). На далі просимо поновити передплату.

№ 2 вийде з друку 20 — 25 січня.

ЗМІСТ: На новий рік — Редакція (1 — 2). **Он. Турган** — Драма в Шерепів — опов. (3 — 7).

М. Чарот — Білі примари — опов. (8 — 12). **К. Анищенко** — В Monte Zupio урив. з повісті (13 — 17). Вірші: **Я. Тереховича** — У хаті комнеза-ця, **П. Голоти** — Шум білий. **М. Шульженка** — Край шумливий, **Ан. Шмигельского** — Кримський ескіз, **Д. Загула** — Над морем (12 — 17). **Юр. Савченко** — Дніпрельстан у поезії (18 — 23). **Гр. Михайлець** — З молодих літ В. Елланського — спогади (23 — 26). **М. М-ць** — Еллан в Саратові (27 — 28). **Ів Васильченко** — Зустріч з т. Елланом (29). **А. К.** Між трьома соснами (31). **Хар. Невіра** — Про „Європу“ і 3-х мушкетерів (27). **Книгочий** — От тобі й індустріялізація! (28). **Л. Піонтек** — М. Ірчан (літпортрет (33 — 34). **В. Поліщук** — Нове й старе (34 — 36). **М.** — Поезія Вотляндія (37). **Хар. Невіра** — Quousque tandem Katilna... (37 — 38). **М. Доленго** — Проблема сучасної пісні (38 — 39). **В. Муринець** — Клин — клином... (39).

Рецензії: **Л. Болобана** — (Опеклися), **М. Марусика** — (Гашим діткам казочки). **Ів. Капустянского** (Люде). **Т. Степового** (журн.: „Життя й революція“ № 11, „Молодняк“ № 1).

Хроніка: по Україні, по СРСР. **Антоша Ко** — Телефон № 4-21 — гумореска (45 — 46). **Почтова скринька** (47 — 48).

Ілюстрації: На обкл. народний поет Білорусі — Якуб Колас, Краєвиди Білорусі (9, 11), могила В. Блакитного (26), Дім, де вмер В. Блакитний (32). Кадр з фільму „Т. Шевченко“ (28), М. Ірчан (33) „Полымя“ (45).

1927 ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТУ НА ЩОТИЖ- 1927
НЕВИЙ ЖУРНАЛ

„СЛУЖБОВЕЦЬ“

Орган Центрального Правління та Харківської Окрфілії Спілки Радторгслужбовців

„Службовець“ всебічно обслуговує спілкові організації, вміщаючи провідні статті на політичні й професійні теми й висвітлюючи життя спілки й роботу її організації.

„Службовець“ боронить інтереси різних груп спілкової маси; викриваючи всякі ненормальності в умовах роботи службовців, в оплаті їхньої праці, в прийманні на роботу то-що.

„Службовець“ містить художні твори українських письменників (оповідання, нариси, вірші, фейлетони, гуморески то-що) й дає сторінку розваги: ребуси, задачі, загадки, шахи й дамки.

„Службовець“ дає бібліографічний матеріал з професійної й художньої літератури, має спеціальний юридичний відділ.

„СЛУЖБОВЦЯ“ ПОВИНЕН ПЕРЕДПЛАТИТИ КОЖНИЙ ОСЕРЕДК, КОЖНИЙ ЧЛЕН НАШОЇ СПІЛКИ

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

На рік — 4 карб.; 6 міс. — 2 карб.; 3 міс. — 1 карб. 10 коп. 1 міс. — 40 коп.

Річну передплату — 4 карб. — можна надсилати й на виплат, а саме: 1 січня —

1 карб., 1 березня — 1 карб., 1 червня — 1 карб., 1 вересня — 1 карб.;

піврічну — 2 карб. — так: 1 січня — 1 карб. і 1 березня 1 карб.

Ціна окремого № 15 коп.

Оголошення приймаються по ціні 200 карб. за сторінку

Адреса редакції й контори: Харків, Палац Праці, кв. 110

1927 ПРОДОВЖУЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА 1927
НА ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ

„ДРУГ ДІТЕЙ“

ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОЇ КОМІСІЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ ПРИ ВУЦВК'У

ЖУРНАЛ ПРИСВЯЧЕНО ПИТАННЯМ:

ДОПОМОГИ ДІТЯМ, БОРОТЬБИ З БЕЗПРИТУЛЬНІСТЮ,
ОХОРОНИ ДИТИНСТВА

„ДРУГ ДІТЕЙ“ виходить щомісяця в розмірі трьох друкованих аркушів.

КОЖНИЙ член осередку „Друзів дітей“, робітник Охматдиту, робітник по дитячому руху, вчитель, робітник в клубі, бібліотечі, хаті-читальні, всі, хто цікавиться питаннями охорони дитинства, дитячим життям і побутом

ПОВИННІ ПЕРЕДПЛАЧУВАТИ ЖУРНАЛ,
ШИРИТИ ЖУРНАЛ,
ПИСАТИ ДО ЖУРНАЛУ „ДРУГ ДІТЕЙ“

ПЕРЕДПЛАТА:

3 місяців 2 карб. 40 коп.

1 місяців 1 карб. 20 коп.

1 місяці — 60 коп.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ Й КОНТОРИ:

площа Тевелева, 22/23 пом. ВУЦВК'у